

Ἡ ΟΡΥΓΧΗ ΤΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΥ ΙΣΘΜΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙ

«Νέον εἶνε μόνον ὃ τι ἐγήρασεν» ἔγραφεν ὁ Ἄγγλος ποιητὴς τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος Chaucer. Τὸ δὲ ῥητὸν αὐτοῦ ἐνθυμούμεθα καὶ ἄκοντες ἐν μέσῳ τοῦ δικαίου ἡμῶν θαυμασμοῦ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ ἔργῳ τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ὅπερ, κατὰ μέγα μέρος δι' ἑλληνικῶν κεραλῶν καὶ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιμονῆς καὶ ἐπιστήμης συντελεσθὲν, εἶνε κατ' αὐτὰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ κοινοῦ λόγου. Ἀληθῶς τὸ μέγα ἔργον τῆς σήμερον εἶνε μὲν νεώτατον, ἀλλὰ καὶ γηραιότατον, καὶ ἐνθυμίζει πως τὰς μητροπολιτικὰς ἐκκλησίας τῆς Κολωνίας καὶ τῶν Μεδιολάνων, αἵτινες συντελεσθήσαν μὲν ἐν ὠρισμένῃ τινὶ ἐποχῇ, ἀλλ' εἶνε ἔργον ἀδιακόπου ἐργασίας αἰῶνων πολλῶν, καὶ πολὺ μᾶλλον τὸν ἐν Ἀθήναις ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὅστις ἤρχισε μὲν ἐπὶ Πεισιστράτου, ἐπερατώθη δὲ μετὰ διακοπὴν ἑπτὰ ὄλων ἑκατονταετηρίδων καὶ ἡμισείας. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταῦτα τὰ ἔργα ἡ ὄρυγξ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου ἀπὸ τοῦ πρώτου διανοηθέντος τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς Περιάνδρου μέχρι τῆς σημερινῆς παραδόσεως τοῦ ἀποπερατωθέντος ἔργου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἔχει ἱστορίαν εἰκοσιτεσσάρων ὄλων αἰῶνων.

Αὐτὴ ἡ ἀπωτάτη ἀρχαιότης δὲν ὄκησε νάνυ λάβη μεγάλα δημόσια ἔργα. Περιώνυμοι εἶνε αἱ τεχνηταὶ λίμναι τῶν Αἰγυπτίων, ὧν ἐπιφανεστάτη ἡ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀμενέμητ Γ' ὄρυχθεῖσα, αὐτὴ ἐκείνη ἦν ἕνεκα παρανοήσεως τῆς αἰγυπτιακῆς λέξεως μὲθι σημαίνουσης τὴν λίμνην οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι ἔλεγον λίμνην τοῦ Μοίριδος. Ἀλλὰ καὶ ὄρυχὴν ἰσθμοῦ ἐπεχείρησαν ἤδη οἱ Αἰγύπτιοι. Κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων ὁ Σέσωστρις, ὅστις εἶνε ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Ῥαμεσσῆς ὁ Β', ἐπεχείρησε τὴν διὰ διώρυγος συνένωσιν τοῦ Νεῖλου μετὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Τὸ δὲ μέγα τοῦτο ἔργον λέγεται ἀναλαθῶν μὲν καὶ πάλιν ἔπειτα ὁ Αἰγύπτιος βασιλεὺς Νεχῶς, συντελεσθῆναι δὲ τέλος ὁ Δαρειός. Καὶ ταῦτα μὲν μαρτυροῦσιν οἱ ἀρχαῖοι, ἐπικυρούμενα καὶ ὑπὸ σωζομένων λειψάνων τοῦ τοιοῦτου κολοσσιαίου ἔργου. Ἐν δὲ ταῖς παλαιαῖς ἐκείναις ἀποπειραῖς τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, εἰ καὶ ἡ μετὰ τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης συγκοινωνία ἐγίνετο ἐμμέσως διὰ τοῦ Νεῖλου, ἔχομεν διώρυγα πρᾶδρομον τῆς τοῦ Σουεὺς χιλιετηρίδας ὄλας πρὸ τοῦ Λεσσεῖψ.

Ἀνάλογον συνέβη καὶ περὶ τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Καὶ ἐπ' ὅσον μὲν ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ἦτο

περιωρισμένος, οἱ Ἕλληνες ναυτίλοι δὲν ἐραίνοντο αἰσθανόμενοι τὴν ἐξ αὐτοῦ ἐπερχομένην παρὰ κώλυσιν τῆς συγκοινωνίας, ἀλλ' ὅτε ἀνεπτύχθη τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία, ὅτε ὁ ἑλληνισμὸς διὰ τῶν ἀποικίων αὐτοῦ ἐπέξετάθη εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἄμα καὶ τὴν Δύσιν, ὅτε ἡ Κόρινθος ἐπὶ τῶν Κυφελιδῶν διὰ τῆς ἀποικιακῆς πολιτείας τοῦ Κυφέλου καὶ τοῦ Περιάνδρου ἔστειλε τὸν εἰς τὰ νῆματα τῆς Παιρήνης ποτισθέντα Πήγασον πτερωτὸν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἀπ' ἐνός μὲν μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἰλλυρίας καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Σικελίας, ἀπ' ἑτέρου δὲ μέχρι τοῦ θρηκτικῆς πελάγους, τὰ πράγματα μετεβλήθησαν, καὶ ἡ φύσις ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἀνάγκας τοῦ κορινθιακοῦ κράτους. Ἡ διθλάσσος Κόρινθος ἐσκέφθη νὰ μεταβάλῃ εἰς κεφαλαιὸν πλοῦτου τὴν φυσικὴν αὐτῆς θέσιν, καὶ το κατώρθωσε. Τὰ ναυτιλιακὰ τέλη, ἅτινα εἰσέπραττον οἱ Κυφελίδαι παρὰ τῶν εἰς τοὺς δύο τῆς Κορίνθου λιμένας εἰσπλέοντων πλοίων, ἦσαν τῶν κυριωτάτων τῆς πόλεως πόρων. Ἀλλ' ἐτι μᾶλλον ἠυξήθησαν τὰ τέλη ἐκεῖνα διὰ τῆς εὐρυοῦς εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Περιάνδρου (627—585 π. Χ.) ἀνερχομένης ἐπινοίας, ἣτις ἐμφαίνει τὸν πρῶτον ἀγῶνα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ὅπως, ἀνθιστάμενον πρὸς τὴν φύσιν, μεταβάλῃ εἰς εὐκολίαν τῆς συγκοινωνίας τοὺς ὑπ' ἐκείνης τεταγμένους φραγμούς. Συνίστατο δ' ἡ ἐπινοία ἐκείνη εἰς τὸν λεγόμενον διόλκον, ὁδὸν κατὰ τὸ στενότατον καὶ οὐαλώτατον τοῦ ἰσθμοῦ διὰ τροχιῶν ἐστρωμένην, ἐφ' ὧν ἐπιβιβαζόμενα τὰ πλοῖα διεϊκύνοντο, διωσθμίζοντο, ὑπερθεμίζοντο, ὑπερεφερόντο ἢ ὑπερενεωλοῦντο ἀπὸ τῆς ἐτέρας τῶν θαλασσῶν εἰς τὴν ἄλλην κατὰ τὰς διαφόρους ἐκφράσεις τῶν ἀρχαίων. Ἀλλ' ἐννοεῖται, ὅτι τὸ τοιοῦτον ἦτο κατορθωτὸν καὶ ὄχι λίαν δύσκολον διὰ μικρὰ μόνον πλοῖα, ἀδύνατον δὲ διὰ νῆας μεγάλας ἢ καταρράκτους. Διὸ τὰ πλοῖα τὰ θέλοντα νὰ ὑπερθεμίζωνται διὰ τοῦ διόλκου, ὡς εἰκός, ἐναυπηγοῦντο κατὰ τὰς διαστάσεις τῶν τροχιῶν αὐτοῦ. Καὶ τότε μὲν ἔπαυσε τὸ σύστημα τῆς διὰ τοῦ κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ διελεύσεως τῶν πλοίων ἀγνοοῦμεν· ἀλλὰ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐπὶ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων ἦτο ἤδη ἐντελῶς ἐγκαταλειμμένον, καὶ διὰ τοῦτο ὡς τι ἔκτακτον ἀναγράφεται ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστοριογράφου Γεωργίου τοῦ Φραντζῆ, ὅτι ὁ στρατηγὸς τῆς αὐτοκρατορίας Νικήτας ὁ Ὀρειφᾶς, πολέμων τὸν ἕνατον αἰῶνα πρὸς τοὺς Σαρακηνούς, «τὰς νῆας ἤγουν τὰς τριήρεις τὰς Ῥωμαϊκὰς διὰ τῆς ξηρᾶς τοῦ ἰσθμοῦ ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς θαλάττης εἰς τὴν δυτικὴν περάσας τοὺς Κρήτας Ἀγαρηνούς ἐτροπώσατο». Δὲν θὰ φανῇ δὲ παράδοξον, ὅτι σύστημα ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ κορινθιακοῦ διόλκου ἐπενόησε κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτρα διὰ τὸν ἰσθμὸν τοῦ Σουεὺς, ἐπιχειρήσασα τὴν δι' αὐτοῦ ὑπερνεώλκωσιν τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου.

Ἡ δὲ διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ διόλκου ἐπαύξησης τοῦ πλοῦτου τῆς Κορίνθου ἀνέφξε τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ Περιάνδρου, ὅστις, τολμηρότατα διανοούμενος, ἐσκέφθη νὰ προβῇ καὶ περαιτέρω ἐν τῇ καταπολεμήσει τῶν φυσικῶν κωλυμάτων τῆς

συγκοινωνίας διὰ τῆς διορύξεως τοῦ ἰσθμοῦ. Ἀλλὰ τὸ ἔργον οὐδ' ἐπεχειρήθη κἄν ὡς κολοσσαῖον καὶ ὑπερβαῖνον τὰς δυνάμεις τοῦ ἄλλως κραταιοῦ τυράννου. Ἴσως δὲ καὶ ἡ Πυθία ἀνέστειλε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θελήσεως τοῦ Περιάνδρου διὰ τὴν χαρακτηρίζουσαν τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας εὐλάβειαν καὶ πτόησιν πρὸς ἔργα βιαίως μεταβάλλοντα τὴν φυσικὴν τῶν τόπων κατασκευὴν, ἔργον οὖσαν τῶν θεῶν.

Ἐκτοτε ἐπὶ τρεῖς ὄλους αἰῶνας καὶ πλέον ἔπαυσε πᾶσα σκέψις περὶ τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ, ὅστις ἄλλως ἐν τοῖς πολυκινήτοις χρόνοις τῆς ἀκμῆς τῶν ἐλληνίδων πόλεων ἦτο ἡ φυσικὴ γέφυρα ἢ κατὰ γῆν εὐκόλως ἀγούσα ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Πρῶτος δὲ καὶ πάλιν μετὰ τὸν Περιάνδρον ἀναλαβὼν τὸ σχέδιον τῆς διορύξεως τοῦ ἰσθμοῦ ὑπῆρξε κατὰ τὸ μεταίχμιον τοῦ τετάρτου πρὸς τὸν τρίτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα Δημήτριος ὁ Πολιορκητής. Τότε δὲ πρῶτον ἀναφέρεται ὡς αἰτίον τῆς παρακωλύσεως τῶν, ὡς φαίνεται, ἀρξάμενων ἐργασιῶν τοῦ Δημητρίου ὁ λόγος ἐκεῖνος, ὅστις καὶ ἔπειτα μετὰ αἰῶνας ἐχρησίμωσεν εἰς τὸν Νέρωνα ὡς πρόφασιν πρὸς διακοπὴν τῶν ἔργων τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιχειρηθείσης τομῆς. Λέγεται δὴ ἄρα, ὅτι ὁ Πολιορκητὴς ἐκωλύθη ὑπὸ ἀρχιτεκτόνων, ἐκφρασάντων τὴν γνώμην, ὅτι ἡ θάλασσα τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἦτο ὑψηλότερα τῆς τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ ὅτι, εἰσρέουσα κατὰ ταῦτα μεθ' ὀρμῆς μετὰ τὴν συντέλεσιν τῶν ἔργων εἰς τὸ Σαρωνικὸν πέλαγος, ἐμελλε νὰ καταποντίσῃ τὴν Αἴγινα καὶ τὰ λοιπὰ περιεκείμενα νησιδρια. Ἦτο δὲ τοῦτο γνώμη Αἰγυπτίων γεωμετρῶν, καὶ ταῦτα κατ' ἀναλογίαν τῶν δοξαζομένων περὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὅτι ἦτο μετεωροτέρα τῆς Αἰγύπτου καὶ ὅτι ἐπομένως, διακοπτομένου τοῦ μεταξὺ ἰσθμοῦ, ἐμελλε νὰ κατακλυσθῇ ἡ Αἴγυπτος. Ἡ δόξα δὲ αὕτη τῶν Αἰγυπτίων γεωμετρῶν φαίνεται παρακωλύσασα κατὰ τιν' ἀρχαίαν μαρτυρίαν τὸν βασιλεῖα τῶν Περσῶν Δαρεῖον νὰ συντελέσῃ τὴν συνένωσιν τῆς Μεσογείου πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, περὶ ἧς ἔγεινε λόγος ἀνωτέρω.

Ἡ τομὴ τοῦ ἰσθμοῦ, καὶ πάλιν ὅπωςδῆποτε παρακωλυθεῖσα ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ἀναβάλλεται ἐκ νέου ἐπὶ αἰῶνας. Ἀλλὰ μόνον ἀναβάλλεται. Ἀπὸ δὲ τοῦ πρώτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος ἀνακύπτει καὶ πάλιν ἐκάστοτε ἡ περὶ αὐτῆς σκέψις. Οὕτω διανοήθησαν τὴν διορύξιν ὁ Καῖσαρ, ὅστις καὶ τὴν ὑπὸ Μομίλου καταστραφείσαν Κόρινθον ἀνέκτισε τῷ 46 π. Χ. ὡς ῥωμαικὴν ἀποικίαν, ἔπειτα δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Καλιγόλας μετὰ ὀγδοήκοντα καὶ ἐξ ἔτη, τῷ 40 μ. Χ. Ἐγειναν δ' ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκεῖνου καὶ αἱ πρῶται πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἀναγκαῖαι παρασκευαὶ διὰ τῆς γεωμετρήσεως τοῦ ἐδάφους, ἀλλ' ὁ μετὰ τινος μῆνας τὸν Ἰανουάριον τοῦ 41 ἐπελθὼν φόνος τοῦ Καλιγόλα ἀνέστειλε τὰ ἔργα.

Ἀνέλαβε δὲ καὶ πάλιν αὐτὰ μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ Νέρων. Ὁ ὦμος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὅστις δὲν εἶχεν ὀκνήσει νὰ φρονεῖ τὴν σύζυγον καὶ τὴν μητέρα, ἐν τῇ κενόφρονι αὐτοῦ καὶ ἀλλοκότῳ ἀγάπῃ πρὸς τὰς καλὰς τέχνας τὴν Ἑλλάδα ἐθεώρει ὡς στάδιον λαμ-

πρὸν ἐπιδειξέως τῶν ἀγωνιστικῶν του χαρισμάτων. Κατεχόμενος δ' αὐτόχρονα ὑπὸ δίψης στεφάνων, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 66 μ. Χ., καὶ, καταρξάμενος τῆς παραδόξου του καλλιτεχνικῆς περιουσίας ἀπὸ τῆς Κερκύρας, συναπεκόμισε κατὰ τὴν ὑπὲρ τὸ ἔτος διαρκέσασαν διαμονὴν του ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς πόλεσι χιλίους ὀκτακοσίους καὶ ὀκτὼ στεφάνους, οὓς οἱ Ἕλληνας, γελοιοποιοῦντες τὰ πάτρια, ἐχρησάσαν εἰς τὸν βραγχόφρονον ψάλτην καὶ κήρυκα, εἰς τὸν ἀδέξιον τραγωδόν, εἰς τὸν ἀνεπιτήδειον ἀρματηλάτην. Εὐγνωμονῶν δ' ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τοὺς εὐκόλους ἀπογόνους τῶν Ὀλυμπιονικῶν, ἐκήρυξε μὲν ἐν τῷ ἰσθμῷ διὰ τῆς βραγχῆς του φωνῆς τὸ ἀνέλπιστον δῶρον ὅπερ παραίχεν εἰς τὴν εὐγενεστάτην Ἑλλάδα, τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν, ἀπεράσισε δὲ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν δαρνηφόρον αὐτοῦ περιουσίαν διὰ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου, ὅπερ μάτην εἶχον διανοηθῆ ἢ ἐπιχειρήσει πρὸ αὐτοῦ ὁ Περιάνδρος, Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς, ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Καλιγόλας.

Κυρίως εἰς τὴν χάριεσσαν γραφίδα τοῦ Λουκιανοῦ, γράψαντος διάλογον, ὅστις ἐπιγράφεται **Νέρων ἢ περὶ τῆς ὄρυγῆς τοῦ ἰσθμοῦ**, χρεωστοῦμεν ἰκανὰς λεπτομερεῖας περὶ τῆς νεωνείου ἐπιχειρήσεως. Τὸ σχέδιον τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ δὲν ἦτο ἐκ τῶν προτέρων ὑπ' αὐτοῦ προβεβουλευμένον, ἀλλ' ἐπῆλθεν αἰφνης εἰς αὐτὸν κατ' αὐτὴν τὴν ἐν Ἑλλάδι διαμονὴν του ἐξ ἔρωτος μεγαλοουρίας. Ἐπεθύμησε νὰ μιμηθῇ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ποτε μυθευομένην ἀποτομὴν τῆς Εὐβοίας ἀπὸ τῆς Βιωτίας διὰ τοῦ Εὐρίπου καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Δαρείου γεφύρωσιν τοῦ Βοσπόρου. Ἀποφασίσας δὲ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ μέγα ἔργον, ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια ἐπὶ τῷ θεατρικώτερον. Καὶ πρῶτον μὲν ἔψαλεν ὕμνον εἰς τὴν Ἀυριτοῖτην καὶ τὸν Ποσειδῶνα καὶ βραχὺ ἔσμα εἰς τὸν Μελικέρτην καὶ τὴν Λευκοθέαν, μετὰ δὲ ταῦτα ἔλαβε δίκελλαν χρυσὴν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ μέχρις ἐκεῖνου τοῦ χρόνου πρὸ τῆς ἀπὸ τοῦ Νέρωνος ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος ἀνθυπάτου τῆς Ἀχαιῆς, καὶ ἐπληξε τὴν γῆν τρεῖς διὰ τῆς δικάλλης ἐκεῖνης. Γενομένης δὲ οὕτω τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔργου δι' αὐτῆς τῆς χειρὸς τοῦ αὐτοκράτορος, ἤρχισεν ἡ τομὴ συντόμως ὑπὸ τῶν τεταγμένων ἐργατῶν. Ἀνήργοντο δὲ οὗτοι εἰς πολλὰς χιλιάδας, τοῦτο μὲν ἐξ Ἑλλήνων δεσμωτῶν ἐκ τῶν ἐλληνικῶν νήσων καὶ ἐξ αἰχμαλώτων, ἐν οἷς καὶ ἐξακιεχιλίιοι Ἰουδαῖοι ζωγραφηθέντες ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀχαιῆς τῷ 67 εἰς τὴν ἐν ἀποστασίᾳ εὐρισκομένην Ἰουδαίαν ἀποσταλέντος Βεσπασιανοῦ τοῦ ἔπειτα αὐτοκράτορος, τοῦτο δ' ἐκ τῆς στρατιᾶς τῆς παρακολουθούσης τὸν Νέρωνα. Μεταξὺ δὲ τῶν εἰς τὴν ὄρυγὴν τοῦ ἰσθμοῦ καταδεδικασμένων ἦτο καὶ ὁ εἰς Γύαρὸν ἐξωρισμένος φιλόσοφος Μουσώνιος Ρούφος, ἀχθεὶς ἐξ ἐκεῖνης τῆς νήσου. Καὶ εἰς μὲν τοὺς δεσμώτας καὶ αἰχμαλώτους ἐπεβλήθη τὸ δυσχερέστερον μέρος τῆς ἐργασίας, ἡ ἐκκατὰ τῶν βραχιδῶν μερῶν, ἡ δὲ στρατιὰ ἀνέλαβε τὰ ἐπίπεδα καὶ γεώδη. Ἀλλὰ μετ' ἐργασίαν ἰκανῶν ἡμερῶν διεκόπησαν αἰφνης τὰ ἔργα πρὸς χαρὰν μὲν τῶν πολλῶν, λύπην δὲ ὀλίγων. Καὶ ἔχαIRON μὲν οἱ πολλοί, διότι, ὑπὸ δεισιδαιμονίας κατεχό-

μενα τὰ πλήθη, δυσαρέστως καὶ μετὰ φόβου ἔβλεπον μεταβαλλόμενον τὸ ἔργον τῶν θεῶν ὑπὸ τοῦ μητραλοῦ. Καὶ διεδίδετο λοιπόν, ὅτι αἰμα ἀνέβλυσε κατὰ τὰ πρῶτα πλήγματα τῆς γῆς ὑπὸ τῶν ὀρυτόντων, καὶ ἐπίστευον, ὅτι ἐξηκούοντο οἰμωγαὶ καὶ μυκηθμοὶ καὶ ὅτι φαντάσματα πολλὰ παρουσιάζοντο. Ἐλυποῦντο δ' οἱ ὀλίγοι καὶ νοσημονέστεροι, ἄτε ἀναλογιζόμενοι τὴν ἐκ τῆς διακοπῆς τῆς ὄρυγῆς ἐπερχομένην εἰς τὴν συγκοινωνίαν ζημίαν.

Οὕτω ποικίλα ἦσαν τὰ αἰσθήματα δι' ὧν οἱ Ἕλληνας εἶχον ὑποδεχθῆ τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Νέρωνος, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις μετὰ τὴν ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν εἶχεν ἀποσυρθῆ εἰς τὴν Κόρινθον, φανταζόμενος, ὅτι διὰ τῶν τριῶν κτύπων τῆς χρυσῆς του δικάλλης εἶχεν ὑπερβῆ τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους πάντας, ἔδωκεν αἰφνης τὴν διαταγὴν νὰ παύσωσιν αἱ ἐργασίαι τῆς τομῆς. Ὡς λόγος δὲ τῆς διακοπῆς ἐφέρετο ἡ γνώμη τῶν Αἰγυπτίων γεωμετρῶν, οἵτινες, μετροῦντες τὸ ὕψος ἑκατέρας θαλάσσης, εἶχον ἀποφανθῆ, ὅτι αὐτὰ δὲν ἦσαν ἰσόπεδα, ἀλλ' ἡ περὶ τοῦ Λέχαιον, ἦτοι ὁ Κορινθιακὸς κόλπος, ἦτο ὑψηλότερα τοῦ Σαρωνικοῦ· κατὰ ταῦτα δὲ ὑπῆρξε φόβος μὴ, ἐπιχυθέντος τοσούτου πελάγους μετὰ τὴν διάνοιξιν τοῦ ἰσθμοῦ ἀπενεχθῆ ὑποβούχιος ἡ Αἴγινα. Ἐγεινε λοιπόν καὶ τότε ἐπὶ Νέρωνος χρῆσις τοῦ αὐτοῦ ἐκεῖνου λόγου δι' ὧν εἶχεν ἀποστῆ τοῦ ἔργου ὡς κινδυνώδους πρὸ τετρακοσίων σχεδὸν ἐτῶν Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς. Ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι φανταστικοὶ κίνδυνοι ὑπῆρξαν μόνον πρόφασις διὰ τὸν Νέρωνα πρὸς παῦσιν τῶν ἐργασιῶν. Ἀληθῆς δὲ αἰτία ἦτο ἡ ἀνάγκη τῆς ἐσπευσμένης αὐτοῦ ἀναχωρήσεως ἐξ Ἑλλάδος ἕνεκα τῶν ἀνησυχητικῶν ἀγγελμάτων, ἅτινα εἶχεν ἐπιστείλει εἰς αὐτὸν ὁ ἐπιτροπεύων τὸν αὐτοκράτορα ἐν Ῥώμῃ ἀπελεύθερος Ἡλῖος. Καὶ ἀληθῶς ὁ Νέρων, σπύσας εἰς τὴν Ῥώμην, εἶδε μετ' οὐ πολὺ, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ποσοδηθῆ ἢ κατ' αὐτοῦ ἐν τῷ κράτει ἐπραγεῖσα θύελλα. Καὶ ἡ μὲν ἐν τῇ λουγδουρικῇ Γαλατικῇ πρώτῃ ἀναφανείσα ἐπανάστασις τοῦ Ἰουλίου Οὐίνδικου δὲν ἴσχυσε νὰ λάβῃ διαστάσεις ἐπικινδύνους, καὶ ἀπέληξεν εἰς τὴν ἤτταν καὶ τὸν φόνον τοῦ ἐπαναστάτου. Ἀλλ' ὁ τι δὲν κατώρθωσεν ὁ Οὐίνδιξ ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ μετ' οὐ πολὺ ὁ Γάλλος, ὅστις, ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ τῶν λεγόντων αὐτοκράτωρ ἀντὶ τοῦ μισητοῦ Νέρωνος, ἀνέλαβε τὸν κατ' αὐτοῦ ἀγῶνα, οὐ συμμετέσχεν αὐτῇ ἡ σύγκλητος τῶν Ῥωμαίων. Οὕτω δὲ ὀλίγους μόνον μῆνας μετὰ τὴν τελευταίαν του σκηρικὴν ἐπίδειξιν, τὴν κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῶν ἔργων τῆς ὄρυξεως τοῦ ἰσθμοῦ, ὁ Νέρων, ὃν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σώσωσιν οἱ χίλιοι ὀκτακόσιοι τοῦ ἐλληνικοῦ στεφάνου, ἀπέθνησκε τὸν Ἰούνιον τοῦ 68 μ. Χ. θάνατον αἰατρὸν διὰ χειρὸς τινος τῶν ἀπελευθέρων του ἐν τινι ἐπαύλει πλησίον τῆς Ῥώμης φυγὰς ἐκ τῆς πόλεως, ὑπὸ τῆς συγκλήτου καταδεδικασμένος ὡς προδότης τῆς πατρίδος, μισούμενος ὑπὸ πάντων.

Οἱ ἀρχαῖοι, ποιούμενοι λόγον περὶ τῆς δοξασίας ἐκεῖνης τῶν Αἰγυπτίων ἀρχιτεκτόνων, ἧς δις ἔγεινε χρῆσις πρὸς διακοπὴν τῶν ἔργων τοῦ ἰσθμοῦ, δὲν ἀποκρύπτουσι τὴν εἰρωνείαν αὐτῶν, σκώπτοντες

ταύτην τὴν γνώμην ὡς ἀνεπιστήμονα καὶ ἐσφαλμένην. Ἀλλ' αὕτη ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν μέχρι τινὸς μόνον ἀπεδείχθη ἀνεπίστατος. Τὸ γελοῖον δὴ ἄρα ἐν αὐτῇ ἔγκειται εἰς τὸν φόβον περὶ κινδύνου τῆς Αἰγίνης. Ἀλλ' ἡ παρατήρησις, ὅτι τὰ ὕδατα τῶν δύο θαλασσῶν δὲν εἶνε ἰσόπεδα, δὲν ἦτο φαντασιοκοπία, ἀλλ' ἐστηρίζετο πράγματι εἰς παρατηρήσεις, αἵτινες ἐπεβεβαιώθησαν ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης.

Ἀληθῶς μ' ἐβεβαίωσεν ὁ φίλος κ. Ἀντώνιος Μάτσας ὁ κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν διευθύνων τὰ ἔργα τῆς τομῆς μετ' ἐξόχου καὶ τελεσφόρου ἐπιτυχίας, ὅτι διὰ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ χρόνῳ κατ' ἐπανάληψιν γενομένων χωροσταθμῆσεων ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ θάλασσα τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἶνε κατὰ εἰκοσιν ἑκατοστὰ ὑψηλότερα τῆς τοῦ Σαρωνικοῦ. Καὶ ἴσως μὲν οἱ Αἰγύπτιοι γεωμέτραι ἐφανταζόντο μεγαλειτέραν τὴν διαφορὰν· ἀλλ' ὅπωςδῆποτε ἡ βεβαίωσις τῆς γνώμης αὐτῶν κατ' οὐσίαν ἀποδεικνύει τὴν σχετικῶς μεγαλὴν πρόδον τῆς χωροσταθμητικῆς παρ' Αἰγυπτίους.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐπὶ Νέρωνος ἐργασιῶν πρὸς τομὴν τοῦ ἰσθμοῦ, τῶν καὶ κυριωτάτων ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὧν ἀξιόλογα περισσώθησαν ἔγνη μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Κατὰ τὴν περιγραφὴν ἀνδρὸς εἰδημονεστάτου τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον, τοῦ Ἐρνέστου Κουρτίου, εἶνε ὁρατὰ κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ ἰσθμοῦ οὐ μακρὰν τοῦ στενοτάτου αὐτοῦ μέρους προφανῆ ἔγνη τῆς ἀρξάμενης ὄρυξεως. Ἐπὶ ἐκτάσεως δικοιλίων τετρακοσίων ποδῶν τὸ ἐξ ἄμμου καὶ εὐθράστων λίθων ἔδαρος εἶνε ἀνεσκαμμένον εἰς πλάτος μὲν διακοσίων ποδῶν, εἰς μικρὸν δὲ βάθος. Ἀμφοτέρωθεν δ' ἀναγνωρίζονται οἱ ἐκλειανθέντες βράχοι καὶ κατὰ τὸ νότιον χεῖλος τῆς ὄρυχθείσης τάφρου κλίμαξ, ἄνω δ' αὐτῆς οἱ σωροὶ τῶν ἐκσκαφέντων χωμάτων. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ εἶνε ὁρατὸς ὁ ἐκ βράχων ἀπότομος τοίχος, ὅπου ἐσταμάτησαν αἱ ἐργασίαι. Καὶ περαιτέρω δὲ μέχρι τῶν μέσων τοῦ ἰσθμοῦ εἶνε εὐπαρακολούθητος ἡ διαγραφὴ τῆς γραμμῆς τῶν ἔργων. Τοιαῦτα τὰ περισπῶθέντα λείψανα τῆς νεωνείου ἐκσκαφῆς τοῦ ἰσθμοῦ.

Ἐκτοτε παρήλθον αἰῶνες πολλοὶ πρὶν ἢ γείνη καὶ πάλιν λόγος περὶ διορύξεως τοῦ ἰσθμοῦ. Ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐπέτρεπε τοιαύτην σκέψιν. Οὐτ' ἐπὶ τῆς ῥωμαικῆς κυριαρχίας μετὰ τὸν Νέρωνα οὐτ' ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν, ὅτε ἀπαραγνώριστος εἶνε παρακμὴ τις τῆς ἐντεῦθεν Ἑλλάδος, ἀναφέρεται νέα ὄρυγῆς ἀπόπειρα. Ἐν περιπτώσει δ' ἀπολύτου ἀνάγκης ἐγένετο μόνον ὑπερνεώλκησις τῶν πλοίων διὰ τοῦ ἰσθμοῦ, ὡς εἶδομεν γενομένου τοῦτο τὸν ἑνατὸν αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ὀρειφᾶ. Καὶ ὅτε δὲ ἡ Πελοπόννησος ἤμικσε καὶ πάλιν ὡς ἴδιον δεσποσάτον ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων, οὔτε ἡ πρὸς ἀλλήλους διχόνοια τῶν δεσποτῶν, οὔτε οἱ ἄλλοι αὐτῶν ἀγῶνες ἀρῆκαν εἰς αὐτοὺς καιρὸν νὰ σκεφθῶσι περὶ διορύξεως τοῦ ἰσθμοῦ, πρὸς ἣν ἄλλως ἀπητοῦντο μῆσα κολοσσαῖα, ὧν ἴσπερ οὐκ ποτὲ θὰ ἦτο τότε εὐκαταία ἢ θαλάσσωσις τοῦ ἀγῆνος ἐκεῖνου τῆς γῆς, ὅστις ἦτο ἡ γέφυρα δι' ἧς

εύκολως τὰ τουρκικά στίφη κατέβαινον ἤδη εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς μάτην οἱ Παλαιολόγοι ἐτείχιζαν ἐκ νέου τὸν ἰσθμὸν. Τὰ τείχη αὐτῶν ὑπῆρξαν ἀνίσχυρα νὰ προτάξωσι φραγμὸν εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ κατακτητοῦ.

Ἡ Πελοπόννησος ἐράνη ἀναλαμβάνουσα καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς τριακονταετοῦς βενετοκρατίας (1687 — 1718). Τότε δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐν τῇ χειρσυνήσῳ ἐπιχειρηθέντων ἔργων ἡ εὐάνδρος βασιλίςσα τῶν θαλασσῶν συνείδεν ὅποιας ἀσφαλείας πρόξενος ἠδύνατο νὰ ποθεῖ εἰς τὴν νέαν αὐτῆς κτῆσιν ἢ ὄρυγῃ τοῦ ἰσθμοῦ. Οὐ μόνον ἡ ναυσίπλοια τῆς γαλινοστάτης δημοκρατίας ἐμελλε νὰ λάβῃ δι' αὐτῆς ἑκτακτον ἐπίδοσιν καὶ νὰ διευκολυνθῇ ὁ ἐκ τῶν τεναγῶν τοῦ Ἀδρίου πλοῦς τῶν βενετικῶν τριήρων εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Ἀνατολῆς, μεθ' ὧν οἱ Βενετοὶ διεξήγον ζωηρὸν ἐμπόριον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου ἡ κτῆσις ἐμελλε νὰ ποθεῖ ἀσφαλίαν διὰ τῆς διακόψεως τῆς γερύρας δι' ἣς ἠδύνατο καὶ πάλιν νὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν χειρσύνησον οἱ Τούρκοι τῆς Ρούμελης.

Ἐπεχείρησαν λοιπὸν, καθ' ἃ φαίνεται, καὶ οἱ Βενετοὶ τὴν τομὴν τοῦ ἰσθμοῦ, ἀλλὰ δυστυχῶς μέχρι τοῦδε περὶ ταύτης αὐτῶν τῆς ἐπιχειρήσεως λείπουσιν εἰδήσεις ἀσθεντικάι. Μόνον δὲ ἡ κοινὴ παράδοσις διηγείτο μέχρι πρό ὀλίγου ἀκόμη χρόνου εἰς τοὺς περιηγητάς, ὅτι οἱ Βενετοὶ ἤρχισαν τὰς ἐργασίας αὐτῶν τὸ πρῶτον κατὰ τὴν πρὸς τὸν κορινθιακὸν κόλπον παραλίαν. Ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐντρομοί, ἰδόντες ἀναβλύζον αἶμα κατὰ τὴν πρῶτην αὐτῶν ἐκείνην ἀπόπειραν. Πειραθέντες δὲ καὶ πάλιν κατὰ τὰς ἀκτῆς τοῦ Σαρωνικοῦ, παρέστησαν καὶ ἐκεῖ πρὸ τοῦ αὐτοῦ θεάματος, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ποστῶσι τελείως τοῦ ἔργου.

Τὸ πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν Βενετῶν σαφῶς ἀναβλύζον ἐκεῖνο αἶμα ἐνθυμίζει τὴν διήγησιν τῶν ἀρχαίων περὶ τῆς αὐτῆς διοσημίας ὡς ἐμφανισθείσης κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἐπιχειρηθείσαν ὄρυγῃν. «Νέον εἶνε μόνον ὁ τι ἐγήρασε» θὰ ἐπανελάμβανεν ὁ Chaucer. Ἀλλὰ καὶ τότε, ὡς ἐπὶ τοῦ Νέρωνος ἡ καταμέτρησης τῶν Αἰγυπτίων γεωμετρῶν, ἡ διοσημία ἐκείνη μόνον πρόφασις πρὸς ἐγκατάλειψιν τοῦ ἔργου ὑπῆρξε προφανῶς. Πολὺ δὲ μᾶλλον ἀπέστησε τοὺς Βενετοὺς τῆς ἐπιχειρήσεως τὸ δύσερον αὐτῆς καὶ ἡ βραχεία διάρκειά τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῶν ἐν Πελοποννήσῳ, ἣν ἠναγκάσθησαν καὶ πάλιν νὰ ποδώσωσιν εἰς τοὺς Τούρκους συνωδῶ τῇ ἐν Πασαρόβιτζ συνομολογηθείσῃ συνθήκῃ (1718).

Ἡ ἀπόπειρα δ' ἐκείνη τῶν Βενετῶν εἶνε ἡ τελευταία μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ἐκτοτε μέχρι τῆς ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς ἡμέραις συντελέσεως τοῦ ἔργου μόνον σκέψεις καὶ μελέται ἐγένον. Ἀρ' οὐ δ' ἐμελλε τὸ ἔργον νὰ χθῆ τέλος εἰς πέρας δι' Ἑλλήνων, ἢ μὴ λησμονηθῇ ἐνταῦθα, ὅτι καὶ πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Τύρρ ἐγκαινίσεως τῆς τελευταίας ἐπιχειρήσεως Ἑλλήνων μηχανικός, ὁ ἐκ Κρήτης Λεωνίδας Λυγούνης, ἤδη τῷ 1855, διεύθυνεν τὰ ἔργα τοῦ Νεῖλου, ἐσχέδιασε τὴν διόρυξιν τοῦ ἰσθμοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις τοῦ κολοσσικοῦ ἔργου ἐθεωρεῖτο

τότε ὄνειρον, καὶ μόνον μετὰ τὴν τομὴν τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουεῖ ἠδυνήθη ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη, ἐπικουρούμενη ὑπὸ τῶν μεγάλων τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος κεφαλαίων, νὰ ἐλέγξῃ ἠκιστα προφητικὴν τὴν πρόβησιν Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανιεύς, ὅστις, ἔλθων εἰς τὸν ἰσθμὸν ἑπτὰ ἔτη πρὸ τοῦ Νέρωνος, εἶπεν «οὗτος ὁ αὐχὴν τῆς γῆς τετμήσεται, μᾶλλον δ' οὐ.»

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΣΤΕΦΑ

ἮΘΗ Ἐπαρχιακά.

Ὁ Γιακουμάκης Στέφας ἦτο γέρων ἄνω τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν, ἀλλ' ἡ ὄψις του ἐν γένει τὸν εἰδείκνυε πολὺ νεώτερον. Εὐθυτενὴς τὸ σῶμα, ζωηρὸς ἀρκετὰ τὰς κινήσεις, εὐχρῶς, μὲ πρόσωπον ἐξυρισμένον, χωρὶς μύστακα, ἐφόρει τὴν ἀρελῆ καὶ καθάρην ἐνδυμασίαν του. — ἄσπρον πανταλόνι λιγόν καὶ γιατέκαν ἀπὸ μαῦρο σόφι, μὲ ἀνοικτὸν ἄσπιλον ὑποκάμισον, ἐφ' οὗ ἐπιπτον αἱ ἄκραι τοῦ στενοῦ μαῦρου λαϊμοδέτου καὶ μὲ κασκίτον ἢ μπερετόνι ἀπὸ μαῦρον μεταξωτὸν μὲ στιλπνὴν προμετωπίδα. — τὴν ἐνδυμασίαν αὐτὴν τὴν ἐφόρει μ' ἐλευθερίαν καὶ ἄνεσιν σπανίαν δι' ἄνθρωπον τῆς ἡλικίας του. Ἦρκει νὰ τὸν ἐβλεπέ τις μόνον, διὰ νὰ συμπληθῇ πρὸς αὐτὸν ζωηρῶς, καὶ πρὶν ἀκόμη διαστείλῃ τὸ χεῖλος εἰς τὸ σύνθηός του γλυκύτατον μειδίαμα, τὸ ἀποκαλύπτον ὀδοντοστοιχίαν πλήρη καὶ λευκὴν.

Ὅταν προσετέθη καὶ αὐτὸς εἰς τοὺς περὶ τὸν Τόννην, ἐξαπλωθεὶς ἐπὶ μιᾶς πολυθρόνας καὶ κατὰ τὴν προτροπὴν τῆς συμβίας του ἀραιρέσας τὸ μπερετόνι του, ἡ ὀμιλία ἐτροπή ἐπὶ τὰ πολιτικά.

«Ἐτούτη τῆ βολὰ ὁμῶς» ἤρχισεν ὁ σιὸρ Γιακουμάκης, ἄνευ οὐδενὸς προηγούμενου δικαιολογούντος τὸν ἐναντιωματικὸν «τὸν παπάκη σου θὰν τονε κάμουμε πρῶτο» ἢ, πρῶτα ὁ Θεὸς καὶ ὁ Ἅγιος.

— Ναί, μὰ ποῦ δὲν εἶνε βέβαια ἀκόμα ἂν θὰ ἐκτεθῇ;

— Μπᾶ, καὶ γιατί;

— Δὲν εἶδες ντισφάτα ποῦ ἔφαγε στὴν τελευταία ἐκλογὴ;

— Χμ! καὶ ποῖος τοῦπε νὰ κάμῃ τὸ ἀτζάρντο νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ κόμμα του καὶ νὰ στήσῃ κάληπ μοναχός του; Τώρα ποῦ ἐγύρισε πάλι καὶ θὰν τονε βγάλλῃ τὸ κόμμα του... ἂ μάλιστα... μάλιστα...

— Ὅστε, παναπή, δὲν τονε ψηρᾶς σὰν Τοκαδέλο, παρὰ σὰν μηλιανό.

— Ἐγὼ νὰ σου πῶ πρᾶξιμένου γιὰ τὸν πατέρα σου, τὸν παλαιό μου φίλο, δὲν ἀκούω οὔτε μηλιανούς, οὔτε λουβαίους. Μὰ ὁ κόσμος ἐδῶ δὲν κάνει σήμερα ἔτσι; θέλει τὸ κόμμα του καὶ δὲν ἀκούει τίποτα; ἄλλο. Μπορεῖ νὰ σου ψηρίσῃ, λέει ὁ λόγος, τὸν Τζαντζίλια ἀπὸ τὸ Γέτο, φτάνει νὰ ἰδῇ παντιεροῦλα στὴν κάληπ του.

— Στὴν Πάτρα, ποῦ λέμε πῶς εἶνε ἀπολίτιστοι καὶ ἄγριοι, δὲν τα κάνουν ἔτσι.

— Μὰ πῶς, δὲν ἔχουνε κόμματα ἐκεῖ;» ἤρωτησεν ἐκπληκτος εἰς τὸ ἄκουσμα ἡ σιὸρα Γιακουμάκινα.

Ὁ Τόννης ἐπεξήγησε τότε ἐν συντομίᾳ πῶς τὰ κόμματα, ἐν συμπολιτευόμενον καὶ ἐν ἀντιπολιτευόμενον, ὑπάρχουν βέβαια καὶ ἐκεῖ ὅπως παντοῦ· ἀλλὰ ἐκτιμῶν λίγο καὶ τὴν προσωπικὴν ἀξίαν. Μὲ ἄλλους λόγους ἐκεῖ, λέει, συντρέχει ὁποῖος θέλει καὶ ψηφίζει ὁποῖον θέλει· ὄχι σὰν ἐδῶ, ποῦ ἂν δὲν σε χρίσῃ ὑποψήφιο ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο κομματάρχιδες, δὲν τολμᾶς νὰ βγῆς, ὁποῖος καὶ ἂν εἶσαι καὶ ὅση ἀξία καὶ ἂν ἔχῃς, γιὰτ' εἶσαι βέβαιος πῶς δὲν θὰ πάρῃς κουκί, καὶ ποῦ τὸ χειρότερο, ἂν τολμήσῃς ἐσὺ ὁ μηλιανός νὰ ψηφίσῃς καὶ κανένα φίλο σου λουβῆ, σὲ λένε ἀμέσως προδότη...

— Τώρα τόσα χρόνια ἔτσι ἐσυνειθίσαμε. Καθένας μὲ τὸ αἶσθημά του.

— Μὰ κακὰ.

— Μὰ γιατί κακὰ; Ἐσεῖς οἱ νέοι τὰ ἐβγάλατε ἀρτοῦνα. Τσοὶ γέρους τώρα ἡ νέα πλάση δὲν μας σιμάρατε γιὰ τίποτα καὶ δὲν ἀκούτε ποτές ἐκεῖνο ποῦ σας λέμε».

Ἡ Μαργαρίτα ἐκλινεν εἰς τοὺς ὑπαινιγμούς τὴν κεφαλὴν χωρὶς νὰ παντήσῃ.

Πρὶν ἢ προσθῆσῃ ὁ Τόννης νὰναπτύξῃ εἰς τὸν σιὸρ Γιακουμάκην ὅλους τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἐθεώρει πολὺ ἐπιζήμιον δι' ἕνα τόπον τὴν κομματικὴν ἀποκλειστικότητα, ὑπερμαχῶν τῆς προσωπικῆς ἀξίας καὶ τοῦ ἀνακατόματος εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν, ἐν ᾧ αἱ γυναῖκες τὸν ἤκουαν ἐν σιωπῇ χωρὶς νὰ ἐνοσοῦν καὶ πολλὰ πράγματα. — τὸν διέκοψεν ἐν ὄρωλῳ μὲ τὴν εὐχρον μεταλλικὴν ρωπὴν σημαίνον τὴν μεσημβρίαν, ἐν ᾧ ταῦτοχρόνως ὁ μέγας κώδων τοῦ Ἁγίου Διονυσίου ἤρχισε νὰντιλαλῇ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τοῦ κατοικητηρίου ἀνὰ τὴν πόλιν ρυθμικῶς καὶ βαρέως τὴν ὥραν τῆς διακοπῆς καὶ τῆς ἀναπαύσεως. Καὶ ἄλλα ὄρωλῳ καὶ ἄλλα κωδωνοστάσια μακρυσμένα ἤρχισαν συγχρόνως, ἠκούσθη δ' ἐπὶ τίνα λεπτὰ συναυλία τις κωδῶνων καὶ κωδωνίσκων, διαχύσασα τὴν εὐφροσύνην εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν ἀνυπομόνων, ἐπισπύσασα βήματα ἀργῶν, συμμαζεύουσα τοὺς ἀτάκτους δείκτας καὶ περιελίξασα διὰ ξηροῦ τριήμου τὰ χαλαρὰ ἐλατήρια τῶν χρονομέτρων τοῦ θυλακίου.

Ἐπακούουν εἰς τὴν πρόσκλησιν αὐτὴν οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Ὁ Τόννης ἐζήτησε μίαν κοῦπα νερό καὶ ἰσηκώθη νὰ φύγῃ. Ἡ Μαργαρίτα ἐσπευσε νὰ ἐγχύσῃ ἐκ πηλίνου τινὸς ἀγγείου εἰς τὸ ποτήριον, τὸ ὁποῖον εἶχε συνοδεύσει τὸν καρὲν καὶ ἀπέκειτο ἐπὶ τοῦ δίσκου κενόν, καὶ νὰ τοῦ το προσφέρῃ. Ἐκεῖνος τὸ ἐπιεν ὄρθιος καὶ το ἀπέθεσε μόνος ἐπὶ τῆς τραπέζης, εὐχαριστήσας διὰ μειδιάματος τὴν Μαργαρίταν, ἡ ὁποία ἔτεινε τὴν χεῖρα νὰ λάβῃ τὸ ποτήριον.

Ἐγκάρδιοι ἦσαν οἱ ἀποχαριτισμοί, αἱ διαβεβαιώσεις τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης, αἱ ὑποσχέσεις συγχῶν ἐπισκέψεων. Τὰ παιδιὰ ἠγέρθησαν πρὸς τιμὴν του καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι τὸν προέπεμψαν μέχρι

τῆς κλίμακος, ἐκτὸς τῆς Μαργαρίτας, ἡ ὁποία ἐτρέξε νὰ σύρῃ τὸ σχοινίον τῆς θύρας καὶ νὰ προβάλλῃ εἰς τὸ παράθυρον νὰ τον ἰδῇ φεύγοντα. Ὁ κρότος τῶν βημάτων του ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου ἔκαμε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὴν Ἀντζόλαν, τὴν ἀναθρεφτὴν τῆς Παναγιώτας, νάρησῃ, ὡς συνειθίζε, τὸν ἀργαλιὸν τῆς, καὶ νὰ σκύψῃ περιέργως ἀπὸ τὸ ἀπέναντι παράθυρον, εἰς τὴν γωνίαν τῆς πλατείας.

— Τίνας εἶνε, κυρά μου, τὸ ἀρχοντόπουλο;» ἤρωτησε τὴν Μαργαρίταν, ὅταν ὁ Τόννης δὲν ἐφαίνετο πλέον.

— Εἶνε γιὸς τοῦ Τοκαδέλου, ποῦ τον εἶχαμε μίαν βολὰ γείτονα.

— Κακὸ νὰ μὴν ἔχῃ τὸ ξένο ἀρχοντόπουλο, μίαν τζόγια εἶνε, λεβέντης. Καὶ ποῦ ἔλειπε, μάτια μου;

— Στὴν Πάτρα.

— Καὶ ἦρθε νὰ κάτῃ πηλειό;

— Ναί.

— Ἀνύπαντρος, ἀνύπαντρος;

— Ναῖσκα, ἀνύπαντρος!

Καὶ ἀνῆλθεν ἡ Μαργαρίτα καὶ ἐκλείσεν ἀποτόμως τὸ παράθυρον. Ἦτο ἡ ὥρα τοῦ γεύματος καὶ ὑπῆγε νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ τῆς τραπέζης, ἐν ᾧ ἡ νονά τῆς ἐτχόλαζε τὰ παιδιὰ, θέτουσα ἡ ἴδια εἰς τὰς κεφαλάς των, τὰ καλύμματα, ὅσων εἶχαν, καὶ παραγγέλλουσα τὸ στερεότυπον: νὰ πάνε φρόνιμα στὸ δρόμο καὶ ἄμα φθάσουνε σπιτί νὰ φιλήσουνε τὸ χεῖρ τοῦ σιὸρ πάρε καὶ τῆς σιὸρα μάρες.

B'

Ἐπὶ κυανοῦ στερεώματος σελαγίζου τρεῖς ἀστέρες χρυσοὶ καὶ κάτω, ἄνωθεν φαιῦ συμπλέγματος βράχων, ἐκτείνει τὰς πτέρυγας ὀλόλευκος περιστέρα. Τοιοῦτο ἦτο τὸ οἰκόσημον, τὸ διακρίνον ἀπὸ μακρὰ ἔτη τὴν οἰκογένειαν τῶν κομητῶν Τοκαδέλων, ἐμβλημα ἀγνώστου μένον σημασίας, τὸ ὁποῖον τῇ ἐπετροπῇ νὰ φέρῃ μετὰ τοῦ τίτλου καὶ τῶν παρεπομένων, εὐθὺς ὡς ἀποκατέστη ἐξ Ἰταλίας εἰς τὴν νῆσον, τὴν κατεχομένην τότε ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν. Εἶνε παλαιόθεν γεγλυμμένον ἐπὶ μαρμάρου, τοῦ ὁποῖου ἀπεσθῆσθησαν πλέον οἱ χρωματισμοὶ καὶ ἀνηρητημένον ὑπεράνω τῆς θύρας τῆς εἰσοδοῦ εἰς τὸ προγονικὸν παλάτιον τῆς Πλατείας Ρούγας. Ἀλλ' ἡ κατάστασις αὐτῆς τῆς γλυφῆς ἐμπνέει μελαγχολικὰς σκέψεις εἰς τὸν θεώμενον, ὡς ἐκπροσωποῦσα τὴν ἱστορίαν ὅλην τοῦ οἴκου, τὸν ὁποῖον ἐπιστέφει. Ἡ δύναμις του ἐξέλιπεν, ὁ πλοῦτός του ἠλαττώθη, ἡ λάμψις του ἠμαυρώθη· ἀπειλεῖ δὲ νὰ καταπέσῃ εἰς τεμάχια ἐπὶ τῶν εἰσερχομένων, ἂν μὴ κρατηθῇ ὑπὸ νέου καὶ στερεοῦ ἐπιστηρίγματος.

Εἶνε ἡ τύχη αὐτῆ ὅλων σχεδὸν τῶν οἰκογενειῶν, ὅσας ἐδημιούργησεν ἐν ταῖς νήσοις ἡ ἐνετικὴ Κυριαρχία. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς μεγάλης Δημοκρατίας καὶ τὴν ἔλευσιν τῶν Ἀγγλων προπάντων δὲ μετὰ τὴν ἐθνικὴν Ἐνωσιν, αἱ ἀριστοκρατικαὶ οἰκογένειαι, λείψανα τοῦ παρελθόντος, ἔχασαν μετὰ τῶν προνομίων, σχεδὸν πᾶσαν δύναμιν καὶ ἐπιρροήν. Καὶ ἐκ λόγων φυσιολογικῶν, καὶ ἐκ λόγων ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐξέπεσαν καὶ παρήκμασαν

όλοτελώς αἱ περισσότεραι καὶ πρό τοῦ ἀλαλάξαντος ἐπὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ λαοῦ, ἀπέκρυψαν κατηργημένα ῥάκη μεγαλείου καὶ ἐπιμονῆς. Εἶδον ἐαυτὰς ἀντικαθισταμένας ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ δυνάμει καὶ τῇ ἐπιβολῇ ὑπὸ βλαστῶν νέων, ἀγενῶν, ἀλλὰ μεστῶν ζωῆς καὶ μέλλοντος, ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ χυμοῦ τῶν ὁποίων ἐδέησε νὰ μεταλάβουν καὶ νὰ ντλήσουν νέας δυνάμεις. Στερηθεῖσαι δὲ τοῦ πλοῦτου, γυμνωθεῖσαι τοῦ τίτλου, ἀπολέσασαι τὴν κατὰ πρόληψιν ἰσχύν, εὐρέθησαν ἠναγκασμένα νὰ πολεμήσουν διὰ κοινῶν ὄπλων πρὸς τοὺς κοινούς, — ὅσαι ἠθέλησαν νὰ διατηρήσουν θέσιν τινὰ ὑπεροχῆς, — πρὸς ἀποκτησιν νέου ἀπαραιτήτου στοιχείου ἐπιτυχίας, τῆς δημοτικότητος, θωπεύουσαι καὶ κολακεύουσαι καὶ ἀνεχόμεναι τὸν λαόν, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε ἐπέεζον, κατετυράνουσαν καὶ περιεφρόνουσαν, μισοῦσαι ὁμῶς αὐτὸν πάντοτε πατροπαράδοτως καὶ τότε ὅπως καὶ τότε.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς νήσου εἰς ἣν εὐρισκόμεθα, μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ κοινωνία τῆς ἐδὶχάσθη φυσικῶς εἰς δύο κόμματα, τῶν ὁποίων εἶχον προσηματισθῆ οἱ πυρῆνες κατὰ τοὺς προηγηθέντας ἀγῶνας· τὸ ἕν λαϊκόν, ἀποτελούμενον ἐξ ὅλων τῶν στοιχείων, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ νέον καθεστὼς παρεῖχε διὰ τῆς ἰσότητος προνόμια, καὶ τὸ ἄλλο ἀριστοκρατικόν, συνασπίσαν ὅλους ἐκείνους, τῶν ὁποίων διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὰ προνόμια κατέρρεον. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου ἀρχηγὸς ἀνεδείχθη ὁ περίφημος Μήλιας, καλὸς μὲν πολιτικὸς ἀλλὰ καὶ δημοκρατικὸς εὐφυέστατος, δεξιῶς διευθύνων καὶ ἐξασφαλίζων πάντοτε ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν τελικὴν νίκην· τοῦ δὲ δευτέρου ἀρχηγοῦ ὑπῆρξαν πολλοὶ τῶν εὐγενῶν, ἀδέξιοι ὡς ἐπιτοπλεῖστον πολιτικοί, διαφωνοῦντες, ὑπονομευόμενοι καὶ ἐπὶ τέταρτον αἰῶνος ὑποστάντες σειρὰν σχεδὸν ἀδιάσπαστον ἡττῶν. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ πρῶτον κόμμα ὠνομάζοντο ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχηγοῦ *μηλιανοὶ*· ἐν ᾧ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ δεύτερον καὶ μὴ ἔχοντες ἀρχηγὸν ὠνομάζοντο *λουβαῖοι*. Λούβης ἦτο τὸ ἐπώνυμον ἀνθρώπων τινῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ κοινὴ γνώμη ἐπέριψεν ἔγκλημα τελεσθῆν ἐν τῷ τόπῳ πρωτάκουστον καὶ φοβερόν· τὴν σφαγὴν ὀλοκλήρου οἰκογενείας, μεθ' ἧς ἔτυχε νὰ ἔχουν ἔχθραν οἱ Λουβαῖοι αὐτοί, σφαγὴν ἐπεκταθεῖσαν μέχρις αὐτῶν τῶν κατοικιδίων ζῶων καὶ τῶν κτηνῶν. Τῶν κατηγορουμένων τούτων τὴν υπεράσπισιν ἀνέλαθε τότε μετὰ ζήσεως εἰς δικηγόρος καὶ δημοσιογράφος διαπρεπῆς ἐκ τοῦ κόμματος τῶν εὐγενῶν· τοῦ ἀντιδημοτικοῦ δὲ τούτου κινήματος ἐπωφεληθέντες οἱ ἀντίθετοι *μηλιανοί*, τοὺς ἐπωνόμασαν ὅλους περιφρονητικῶς *Λουβαῖους*. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποδείξιν τῆς ἀθωότητος τῶν νομιζομένων κακούργων καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀληθινῶν ἐνόχων—ναυαγησάντων ὀλίγον κατόπι καὶ πνιγέντων ἐκτὸς ἐνός, ὡς διὰ τοῦ δακτύλου τῆς θείας Προνοίας,—οἱ ὑπερασπισταὶ δὲν ἀπηξίωσαν νὰ κρατήσουν ὡς χαρακτηριστικὸν τὸ ἐπώνυμον, μαρτυροῦν μὲν τὴν σπουδὴν τῶν ἀντιπάλων καὶ τὴν βιασιότητα, ἀνῆκον δὲ εἰς ἀνθρώπους ἀθώους καὶ ἀληθῶς μαρτυρήσαντας... Ὁ τόπος λοιπὸν διηρεῖτο εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα. Ἐκαστος τῶν νεοτεθέντων αὐτῶν συνταγματικῶν πολιτῶν ἔπρεπε νὰ εἴη ἀναρχακῶς ἢ *μηλιανὸς* ἢ *λουβῆς*.

Ὡς δ' ἀνήρχετο ἡ αἰτία καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν κομμάτων τούτων ὑψηλότερα τῶν συνήθων προσωπικῶν προτιμήσεων καὶ ἀντιπαθειῶν, ἔχουσα τὰς ρίζας εἰς κοινωνικὴν διαίρεσιν παλαιάν, συνθλίψασαν τὸν τόπον ἐπὶ αἰῶνας, καὶ ὡς ἤγειρεν ἡ ἔκτακτος προσωπικότης τοῦ Μήλια ἀληθῆ ὑπὲρ αὐτοῦ φανατισμόν, τὰ πάθη ἐκεῖ διετέλουν εἰς διαρκῆ ἐξαψιν καὶ ὁ κομματικὸς ἀνταγωνισμὸς εἶχεν ἐπὶ συνεχῆ ἔτη μεταβάλλει τὴν πόλιν — *vituperio delle genti* — εἰς πεδῖον ἀγῶνος ἀμειλίχτου, ἀλληλοφαγώματος καὶ ἐξοντώσεως. Ἡ τρομοκρατία ἐβασίλευσεν ὑπὸ τὴν εἰδεχθεστέραν αὐτῆς μορφήν· τὸ πιστόλιον, ἡ μάχαιρα καὶ τὸ ρόπαλον ἀπετέλεσαν ἀπαισίον ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τῆς σύμπλευμα· ἐκ τῶν συχῶν δὲ τούτων ἐρίδων, τῶν ἐκφοβίσεων, τῶν ἐσπευσμένων ρυγῶν καὶ τῶν παλμῶν, τὰ δυστυχεῖ ἀνθρώπινα πλάσματα, ὅσα δὲν εἶχον ἀνεπτυγμένα τὰ θηριώδη ἐνστικτα, εἶχον κατανῆσαι καρδιακῶς.

Ὁ Ριχάρδος Τοκαδέλος ἦτο *μηλιανὸς*.

Ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἐβλεπε καὶ κατενόει τὴν οἰκτράν τοῦ οἰκοσῆμου τοῦ κατὰστασιν, ἦτο αὐτός· καὶ ἄλλο δὲν εὕρισκε σήμερον ἐπιστήριγμα παρὰ τὸ ρητὸν τὸ ἀναγεγραμμένον δημοκρατικώτατα ἐπὶ τοῦ θυρεοῦ τοῦ νέου τοῦ Βασιλείως. Ἐπρεπε νὰ κολακεύσῃ τὸν λαόν ἵνα διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ ἀναδειχθῆ. Τὸ πρῶτόν του λοιπὸν δημοσκοπικὸν κίνημα ἦτο, ἀπολακτικῶν δῆθεν τοὺς εὐγενεῖς, νὰ καταταχθῆ εἰς τὸ λαϊκὸν κόμμα· διότι αὐτὸ καὶ μόνον τὸ πολυπληθέστερον καὶ ἰσχυρότερον ἦτο ἱκανὸν νὰ τον περιβάλλῃ δι' ἀξιομάτων καὶ νὰ τον ἀναβιβάσῃ μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ πάλιν εἰς τὴν θέσιν τῆς ὑπεροχῆς καὶ τῆς πίσεως, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἤγεν ἡ ἀτομικὴ του φιλοδοξία καὶ αἱ οἰκογενειακαὶ του παραδόσεις. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο δὲν ἤρχισε νὰ ἐκτελῆ ἐλευθέρως, εἰμὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, τοῦ κόντε Παύλου. Τὸν ἀριστοκρατικὸν γέροντα, τὸν ἀμειλίχτον καὶ ἄκαμπτον, συνείθισε νὰ ροδῆται καὶ νὰ σέβεται· οὐδ' ἠθέλε νὰ λυπησῇ δι' ἀσυμβιβάστου διαγωγῆς καὶ ὑποχωρήσεως τὰς τελευταίας ἡμέρας ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ἂν καὶ ἐν γήρατι βαθεῖ, ἀντετάχθη ὅσον ἠδύνατο εἰς τὴν Ἐνωσιν, ὡς ὁ καταχθονιώτερος τῶν Καταχθονίων, ἐμίσησε πᾶσαν ἰδέαν φιλελευθέρων, τὴν δὲ ζωὴν του ὀλην διήλθεν ἐν διηκεῖ ἀγῶνι πρὸς τὸν λαόν, ἀρχίζοντα ἤδη νὰ νῆασεῖ τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὴν δεσποτικὴν τῶν τυράνων του πτέρναν. Ἐν μίᾳ τῶν αἰθουσῶν τοῦ ἀρχοντικοῦ παλατίου, ὑπῆρχεν ἰδιαιτέρως ἀνηρητημένη ἡ εἰκὼν τοῦ Παύλου Τοκαδέλου, ἔργον ζωγράφου περιφήμου, τοῦ Δοξάρᾳ, παριστώσα αὐτὸν ὀλοκλήρον ἐν φυσικῷ μεγέθει ἐντὸς πλασίου παχέος χρυσοῦ. Ἡ ὄψις ἐκεῖνη εἶχε τι τὸ ἐξόχως ἐπιβάλλον. Περιβεβλημένος τὴν μελανὴν αὐτοῦ ἐνδυμασίαν, στενὸν πανταλόνιον, ρεδιγχοταν μὲ μεγάλα ἀνοικτὰ φιλέτα καὶ ὑπερμεγέθη κομβία, καὶ γιλέκιον κλειστὸν μέχρι τοῦ λαιμοῦ, τὸν ὁποῖον περιέσφιγγον αἱ πολλαπλαεῖ σπειραὶ τοῦ λαιμοδέτου, δὲν ἐπέδεικνε καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ ὄψος ἄλλο φαῖδρον σημεῖον, εἰμὴ δύο-τρεις κρίκους τῆς χρυσοῦς ἀλύσεως τοῦ ὄρολογίου του, ἀφ' ἧς ἐκρέματο σιγίλιον βαρὺ. Ἐπὶ τοῦ ὤχρου, τοῦ ἐξυρισμένου

προσώπου του διεχέιτο στυγνότης καὶ πικρία. Τὰ παχέα χεῖλη κατάκλειστα, ὁ πάγων ὄξύς, ἡ μύτη γρυπὴ· τὸ μέτωπον πλατὺ καὶ φαλακρόν. Οἱ ὀφθαλμοὶ πλησίον ὁ εἰς τοῦ ἄλλου, μικροὶ καὶ περιβαλλόμενοι ὑπὸ ὄφρυων σχεδὸν ἡμικυκλικῶν, ἐξηκόντιζαν βλέμμα ὁμοῖον πρὸς πτηνοῦ νυκτοβίου. Τὰ δὲ μικροκόγχα ἀριστοκρατικὰ του ὄτα ἐφαίνοντο ὀξυνόμενα, ὡσεὶ ἐπτοημένα ὑπὸ ἀσυνήθους ὄχλητροῦ θορύβου, ὡς τινος ψιθύρου λαϊκοῦ, φέροντος μακρόθεν λέξεις τινὰς δυσήχους ἐλευθερίας καὶ χειραφετήσεως... Καὶ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ λευκοῦ κιονοκράνου, ἐφ' οὗ ἐστήριζε τὴν λεπτοφυῆ χεῖρα ἐν συμπλέγματι ξίφους καὶ πύλου πτερωτοῦ, ἔλαμπον οἱ τρεῖς χρυσοὶ ἀστέρες τοῦ οἰκοσῆμου του ἐπὶ οὐρανοῦ ψευδῶς γαλανοῦ καὶ ἀνεφίλου. Εἰς τὸ ἔργον τοῦ ζωγράφου ἀνέζη πραγματικῶς ὁ παλαιὸς αὐτὸς ἄρχων, ὁ τελευταῖος τῆς γενεᾶς του πρόμαχος τῶν προνομίων του, ὁ ὁποῖος ὡς βράχος ἄκαμπτος, ἐστάθη νὰ συντριφθοῦν ἐπ' αὐτοῦ ὅλα τὰ ἐνάντια κύματα, ὑπ' οὐδενὸς παρασυρθεῖς μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν εἰς τὸν μονογενῆ του υἱὸν ἀφῆκε τὰς τελευταίας τυραννικὰς παραγγελίας. Ἡ μνήμη του εἰς τὸν λαόν διετηρεῖτο ὡς τινος φάσματος ἀποτροπαίου. Διὰ τὴν πολυτέλειαν μεθ' ἧς ἔζη καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τὸν ἀπετέλουσαν *μανίφικον*, ἐν ᾧ διὰ τὴν κακίαν του καὶ τὴν καταχθονιότητα *τρεμέντον*. Τὰ περὶ αὐτοῦ ἀνέκδοτα, κηρύχθη ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον ὑπὸ φαντασιῶν ζωηρῶν, ἐκυκλοφόρου ἀκόμη, ὑποστηριζόμενα ὄχι ὑπὸ ὀλίγων μαρτύρων αὐτοπτῶν. Περὶ τοῦ Μανίφικου παραδείγματος χάριν διηγούντο ὅτι ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν τὰ χρυσοῦ ἀπιτραπέζια σκευῆ, μετὰ τὸ γεῦμα, τὸ ὁποῖον παρέθεσε ποτὲ πρὸς ἄγγλον Ἀρμοστήν, καὶ περὶ τοῦ Τρεμέντου ὅτι θέλων νὰ ἐκδικηθῆ ἕνα χωρικόν, ὁ ὁποῖος ἐτόλμησε νὰ σχολιάσῃ μίαν του διαταγὴν, τὸν ἔκραξε νὰνοῖξῃ εἰς τὸν κήπὸν του ἕνα λάκκον διὰ φύτευμα δένδρου· ἐν ᾧ δὲ ὁ ἀτυχὴς ἐκεῖνος εὕρισκετο εἰς τὸ βάθος του, σκάπτων ἀκόμη, προσκαλέσας ὁ αὐθέντης τοὺς δούλους του, τοὺς διέταξε νὰ ρίψουν πάλιν μέσα εἰς τὸν λάκκον τὸ χῶμα, τὸ ὁποῖον ὁ ἐργάτης εἶχεν ἐπισωρεύσει παρὰ τὰ χεῖλη τοῦ... τάφου του.

Τοιοῦτου πατρὸς ἡ ἀνάμνησις ἐθάρυνεν ἐπὶ τοῦ Ριχάρδου Τοκαδέλου καὶ αὐτὴ τὸν ἐκαμνεν, ἔλεγες, νὰ κύπη περισσότερον χαιρετῶν δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ τὸν λαόν τὸν ἀγελαῖον, τοῦ ὁποῖου εἶχε σήμερον καὶ τὴν ἀνάγκην καὶ τὸν φόβον. Πρὸ τῶν ἰσοτίμων του ὁμῶς ἐτήρει ἀγερώχως ἄκαμπτον τὸ βραχὺ σῶμα καὶ τὸν ὑψηλὸν πύλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἄν καὶ ἐκ περιστάσεων ἀτυχῶν εἶχε χάσει μέγα μέρος τῆς περιουσίας του καὶ ἔζη πλέον ἐκ τῶν λειψάνων τῆς, δυνάμει κτηθείσης τινὸς ταχύτητος, δὲν ἐννοοῦσεν ὁμῶς νὰ ὑποχωρήσῃ ἐνώπιον οὐδενὸς τῶν ἄλλων πλουσιῶν εὐγενῶν, αὐτὸς ὁ πτωχότερος μὲν, ἀλλὰ τοῦ ὁποῖου ἀρχαιοτάτη ἦτο ἡ εὐγένεια καὶ αἱ οἰκογενειακαὶ παραδόσεις ἐφύροντο πλήρεις ἰσχύος καὶ λαμπρότητος ὑψηλότεραι καὶ τυραννικώτεραι ὄλων. Ἐπειτα καὶ ἐκεῖνοι, μὲ τοὺς περισσότερους τῶν ὁποίων στενωῶς ἐσυγγένευε, δὲν ἔπαυσαν νὰ τον ἀναγνωρίζουν καὶ νὰ τον ἐκτιμοῦν.

Ἡξευραν καλῶς ὅτι ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ φιλοδοξία τὸν ἐκαμνεν νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ Μήλια ἐναντίον τῶν καὶ δὲν ἀμφεβάλλαν διόλου ὅτι ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν μετεχειρίζετο ὁμιλῶν πρὸς τὸν λαόν, τὸν γενόμενον αἰφνιδίως κυρίαρχον, ἦτο γλῶσσα ψευδῆς καὶ ὑποκριτικῆ, σκοπούσα νὰ τον ἀποκαταστήσῃ καὶ πάλιν δούλον τῶν ὀρέξεων του. Ὅπως οἱ περισσότεροι τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐννοούντων νὰ προκόψουν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ, εἶχε καὶ ὁ Τοκαδέλος δύο γλώσσας. Τὴν μίαν, καθὼς εἶπαμεν, διὰ τὸν λαόν καὶ ἄλλην διὰ τὴν ἀριστοκρατίαν. Τὴν πρώτην, τὴν μετεχειρίζετο ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας του, ἀπὸ τοῦ παραθύρου τοῦ πολιτικοῦ Συλλόγου τῶν Μηλιανῶν ἢ Ἀγάπη, ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου εἰς τὸν Ἄμμον καὶ κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας μετὰ τῶν ἐκλογέων συνδιαλέξεις. Κατ' αὐτὴν ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ ἦτο ἡ δυνάμεις του, τὸ καλὸν τοῦ τόπου τὸ μόνον μέλημά του, ἡ αὐτὰρ πᾶρνησις ἢ μόνη του ἀρετῆ, οἱ λουβαῖοι ἐλεεινοὶ καὶ τρισάθλιοι, ἡ Ἑλλὰς τὸ πρῶτον Ἔθνος τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἀνάκτησις τῶν ὑπὸ δουλείαν χωρῶν γεγονός θετικόν. Τὴν δευτέραν, τὴν σχετικῶς εἰλικρινῆ καὶ μᾶλλον σύμφωνον πρὸς τὰς πεποιθήσεις του, ὠμίλει κατ' ἰδίαν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ Μήλια, μετὰ τῶν συγγενῶν του καὶ τῶν στενῶν του φίλων, εἴτε εἰς τὰς μαλθακὰς αἰθούσας τῶν ἀριστοκρατικῶν κατὰ τὰς ἐσπερινὰς συναθροίσεις, εἴτε ἐξηπλωμένος εἰς καμμίαν τῶν ἀνέτων πολυθρονῶν τῆς Λέσχης Ὀμόνοια, ἢ ὁποῖα, πρὶν ἢ τὴν ἐκλαϊκεύσῃ καὶ αὐτὴν ἢ πολιτικὴ ἀνάγκη, ἦτο τὸ κομψὸν ἐντευκτήριον τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ τόπου. Κατ' αὐτὴν τὴν γλῶσσαν, ὁ λαὸς ἦτο θηρίον ἀνήμερον προωρισμένον διὰ τὸν κλωθόν, οἱ Μηλιανοὶ ἄθροισμα κακούργων, ὁ τόπος μετὰ τὴν ἔνωσιν εἰς ἀθλίαν κατὰστασιν, τὸ ρωμαῖκο τὸ χειρότερον Ἔθνος τοῦ κόσμου καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἢ τῶν Αὐστριακῶν κατάκτησις ἀπλῶς ζήτημα χρόνου.

[Ἐπειτα συνέχεια]

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Εἰς τὰ παιδιὰ μου

(ὀπίσω ἀπὸ μιὰ φωτογραφία μου)

Ὅταν παιδιὰ μου γύρω τὸ κεφάλι
Ἐ τοῦ τάφου τὴν ὀλόμανον ἡσυχία,
Μιὰ νέα μορφή θὰ βλέπετε μεγάλη
Τὰ βήματά σας πάντα ν' ἀκλουθᾶ.

Ὅταν τὸ στῆθος φλογερὰ θὰ πάλλη
Γιὰ τὴ γλυκειά, τὴν ἅγια ἐλευθερίαν,
Γιὰ τῆς ζωῆς τὴ δοξασμένη πάλιν,
Θὰ θωροῦτε ἕναν ἄγγελον ἐμπροστά.

Ἄλλ' ὅταν λησμονήσετε μιὰ μέρα
Τὸν τιμημένο ὄρομον ποῦ πατῶ
Καὶ τὰ λόγια τοῦ δόλιου σας πατέρα,

Ἐμπρὸς σας θὰ θωροῦτε ἕνα θηριό,
Γεμάτο φλόγα, τρικυμία, φοβέρα,
Καὶ ἄδης κι' οὐρανὸς θὲ νᾶμαι ἐγώ.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Τὸ χειμερινὸν ἀνάκτορον

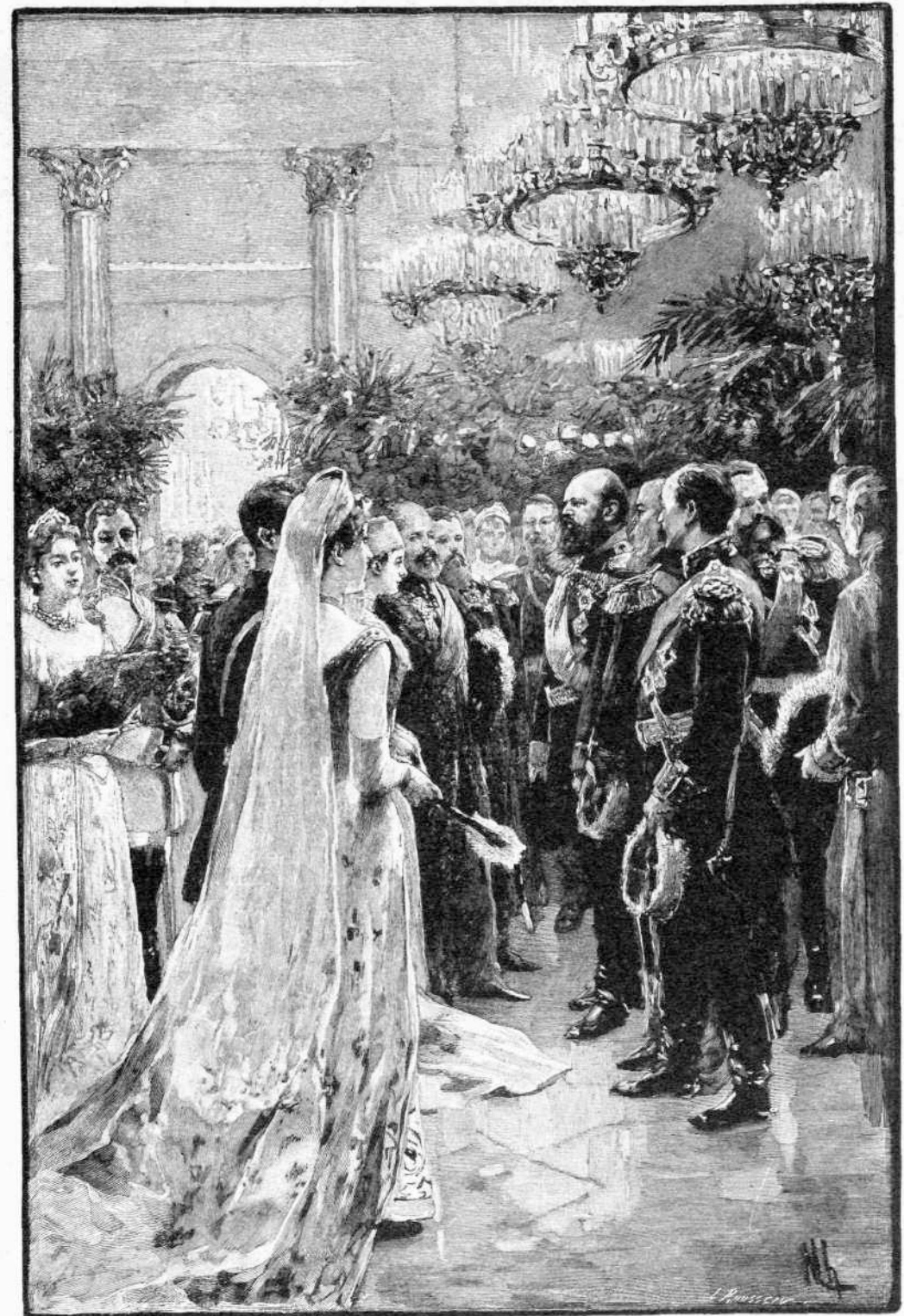
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΙΣ¹

Ἄλλὰ σημαίνει ἤδη ἡ ἐνάτη καὶ ἀνοίγονται αἱ θύραι τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοκρατορικῶν δωματίων. Ἀμέσως ἐπικρατεῖ σιγὴ θανάτου, τὴν ὁποίαν διακόπτει τὸ ἀκουσμα: «Ὁ αὐτοκράτωρ!» Ὁ Τζάρος προβαίνει ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του, κατὰ τὴν τάξιν τὴν ὁποίαν ὀρίζει εἰς ἕκαστον ὁ βαθμὸς τῆς συγγενείας. Ὁ θέλων νὰ μαντεύσῃ τὸ μυστικὸν τοῦ Ῥωσικοῦ κράτους πρέπει νὰ στρέψῃ τὴν ῥάχιν εἰς τὴν θύραν διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρχεται ὁ δυνάστης, καὶ νὰ θεωρήσῃ τὴν εἰσοδὸν αὐτοῦ κατ' ἀντανάκλασιν ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας τῶν ὑπηκόων του. Πάντων τὰ πρόσωπα περιβάλλοντα αὐτοστιγμὴν τὴν αὐτὴν ἔκφρασιν σοβαρῆς κατανύξεως, καὶ πάντων τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ὀλόκληρος ἡ ζωικὴ δύναμις συγκεντρώνεται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ζητοῦντας τὸ βλέμμα τοῦ κυρίου των. Τὸ θέαμα τοῦτο δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν ἐμφάνισιν ἐπὶ τῶν ὄρεων τῶν πρώτων ἀκτίων τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου. Οὐδεμίᾳ τῶ ὄντι ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ στραφῇ τις πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ ἴδῃ ὅτι ἀνέτειλε, ἀροῦ σαφῶς ἀγγέλλει τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡρωτικῆς ἀναταύγειας τῶν ἀντικρῦ κορυφῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ μετὰ τὴν αὐτὴν ἀσφάλειαν δύναται τις παρατηρῶν τὰ πρόσωπα τῶν αὐλικῶν νῆ εἶπῃ: «Ὁ αὐτοκράτωρ θὰ ἔλθῃ, ὁ αὐτοκράτωρ ἔρχεται, ὁ αὐτοκράτωρ ἦλθεν». Ἡ ἔλευσις του τῶ ὄντι εἶναι ἀληθὴς ἀνατολὴ ἡλίου, εὐδοκοῦντας νὰ μεταδώσῃ εἰς πάντα τὰ πλάσματα θάλασσης καὶ ζωῆν.

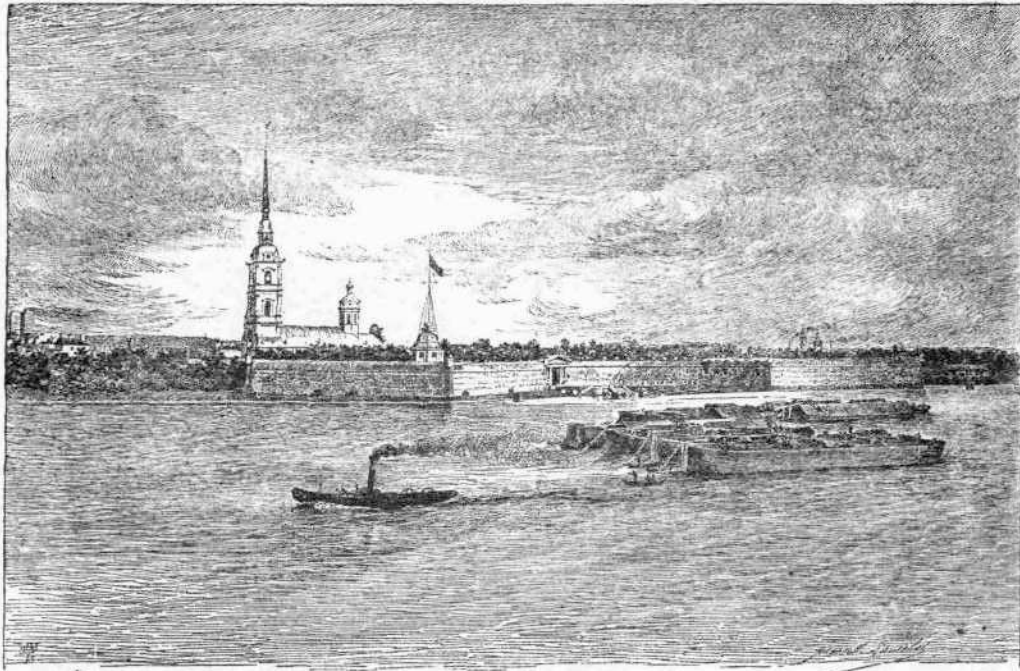
Ἄλλ' ἤδη ἀκούονται τὰ πρῶτα κρούσματα τῆς Πολονέζας. Ὁ αὐλάρχης καὶ ἡ μεγάλη κυρία προπορεύονται, φέροντες εἰς τὴν ῥάχιν των τὸ βᾶρος δύο σχεδὸν αἰώνων. Ὁ αὐτοκράτωρ χειραγωγεῖ μίαν ἐκ τῶν μεγάλων δουκισσῶν, τὴν δὲ αὐτοκράτειραν ὁ ὀρισθὲς ἀντιπρόσωπος ξένου κράτους. Τὰ ἄλλα ζεύγη ἀκολουθοῦσι τοὺς εἰς τὸν γῦρον τῆς αἰθούσας. Τὴν ὑποχρεωτικὴν ταύτην παρέλασιν διαδέχονται: οἱ στρόβιλοι καὶ οἱ ἀντίχοροι. Ἡ ζωηρ-

της ὁμῶς ἀρχίζει μετὰ τὴν Μαζούρκαν, τὸν κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν καὶ ἀρειμάνιον χορὸν. Ὁ χορευτὴς κτυπᾷ τὸν ῥυθμὸν διὰ τοῦ φέροντος ἠχηροῦς πτερινιστήρας ὑποδήματος, ἀρπάζει τὴν χορευτρίαν εἰς τὰς ἀγκάλας του ὡς τρέμουσαν περιστερᾶν, διέρχεται ὅλην τὴν αἰθούσαν διὰ τριῶν πηδημάτων, καταθέτει τὴν ἀρπαγείσαν εἰς τὴν ἄλλην ἄκρην καὶ γονατίζει τότε πρὸ αὐτῆς. Ὁ μεθυστικὸς οὗτος χορὸς εἰκονίζει ζωηρῶς τὴν βιαιότητα τῶν ἀρχαίων ἠθῶν, τὴν τόλμην τοῦ ἀρπαγῆς καὶ τὴν λατρείαν τοῦ ἐραστοῦ.

Οἱ μικροὶ χοροί, οἱ λεγόμενοι τῶν Φοινίκων, εἶναι ἴσως πολυτελέστεροι. Ὁ θέλων νὰ γνωρίσῃ τί ἦτο ὁ παλαιὸς κόσμος πρέπει νὰ σπεύσῃ νὰ παρευρεθῇ εἰς τοιοῦτον χορὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον οὐδὲν ὑπάρχει ἄξιον συγκρίσεως εἰς τὰς αὐλικὰς πανηγύρεις τῶν ἄλλων τόπων. Ἄμα σημάνη ἡ μία μετὰ τὰ μεσάνυκτα, ἀνοίγει ὁ αὐλάρχης τὴν θύραν μακροῦ διαδρόμου μεταβληθέντος εἰς κήπον τῶν τροπικῶν. Παρὰ τὰ κιβώτια τὰ περιέχοντα τοὺς φοινίκας, τὰς μυρσίνας, τὰς ἀνθισμένας καμελίαις καὶ τὰ ἄλλα μεσημερινὰ φυτὰ, τοποθετοῦνται μικραὶ τράπεζαι, ὅπου δειπνοῦσιν ἀνά δύο ἢ τρεῖς οἱ πεντακόσιοι περίπου κλητοί. Εἰς τὰς παρόδους τοῦ ἀφρικανικοῦ τούτου δάσους, τοῦ μετακομισθέντος τὸ πρῶτ' δι' ἐλκῆθρων ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θερμοκηπίου, κᾶθηνται ἢ περιφέρονται οἱ λαμπροστόλιστοι αὐτοκρατορικοὶ ξένοι, τοὺς ὁποίους ἐπεριγράψαμεν ἀνωτέρω. Ὑπὸ τοὺς χεῖπρασίνοισ ἐκείνοισ θόλους ὅλα συντρέγουσι πρὸς θάμβωσιν τοῦ ὀφθαλμοῦ: τὰ ἄνθη τῶν δένδρων καὶ τῶν γυναικῶν, τὰ ζωηρὰ χρώματα καὶ αἱ διαθλάσεις τοῦ φωτός εἰς τὰς σισύρας καὶ τὰς περικεφαλαίας, εἰς τὰ χρυσώματα τῶν αὐλικῶν στολῶν, τὸν γάλυθα τῶν ξιφῶν καὶ τῶν θωράκων, τὰ παράσημα καὶ τοὺς ἀδάμαντας τῶν περιδεραιῶν. Πασίγνωστον δὲ εἶναι ὅτι οὐδαμοῦ ὑπάρχουσιν ὅσα εἰς τὴν Ῥωσσίαν παράσημα καὶ διαμάντια. Ὁ ταῦτα θεωρῶν ἐκπλήσσειται πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἀντιθέσεως τῆς τοσαύτης τρυφῆς καὶ πολυτελείας πρὸς τοῦ κλίματος τὴν ἀσπλαγγίαν, οὐδὲν ἄλλο εὐρίσκων κατόρθωμα ἄξιον νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν ἰδρυσιν τοιαύτης μεγαλοπόλεως τὸσον πλησίον τοῦ πόλου. Αἱ περὶ αὐτὸν γυμνοστράχηλοι

Ἀναίτητος χορὸς

Τὸ φρούριον τοῦ Πετροπαύλου

γυναῖκες ἔφθασαν εἰς τὸ δάσος ἐκεῖνο καμελιῶν ὀγούμεναι ἐπὶ τοῦ πάγου, ὑπὸ θερμοκρασίαν εἰκοσι βαθμῶν ὑπὸ τὸ μηδέν, διὰ δὲ τῶν κλάδων τῶν φοινίκων διακρίνεται ποταμὸς παγωμένος καὶ τάπησ χιόνος ἐκτεινόμενος μέχρι τῆς Ἀσίας εἰς χιλιάδας σταδίων ἐπὶ τῶν πεδιάδων, ὅπου κοιμᾶται ὁ ῥωσικὸς λαὸς τὸν χειμερινόν του ὕπνον. Ὅσον τις παρατηρεῖ καὶ συλλογίζεται, τόσον μᾶλλον ἐκπληκτικὴν εὐρίσκει τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς θερμῆς ἐκεῖνης χαρᾶς καὶ τῆς περὶ αὐτὴν κατηφοῦς καὶ σιωπηλῆς ἐρήμου.

Ὅσακις βαρυνθῆ ὁ παντοδύναμος δεσπότης τὰ ἄνθη καὶ τὰ φυλλώματα τῶν τροπικῶν, δύναται εὐκόλως ν' ἀνταλλάξῃ τὰ θαύματα τῆς φύσεως πρὸς τὰ τῆς τέχνης, συγκαλῶν τοὺς χορευτὰς εἰς τὰς αἰθούσας τῆς συγκοινωνούσης μετὰ τῶν ἀνακτόρων Πινακοθήκης. Ἡ μαζούρικα χορεύεται τότε ὑπὸ τὰ βλέμματα θεατῶν, τοὺς ὁποίους ἐζωγράφησαν ὁ Ρούβενς, ὁ Ραμβράν, ὁ Βανδύκ καὶ ὁ Βερονέζης, ἢ δὲ ζωσα πανήγυρις εἶναι ἐξ Ἰσου πολυτελεῖς καὶ ὠραία ὅσον καὶ ἡ εἰκονιζομένη εἰς τοὺς τοίχους. Οἱ χορεύοντες σύγχρονοὶ του φαίνονται εἰς τὸν ξένον θεατὴν ἄνθρωποι ἄλλης ἐποχῆς, ὅπως καὶ οἱ ζωγραφιστοὶ κόμητες τῆς Φλάνδρας καὶ πατριῶτες τῆς Βενετίας.

Πλὴν τοῦ χειμερινοῦ ἀνακτόρου δύναται τις νὰ συναντήσῃ τὸν αὐτοκράτορα καὶ εἰς τὰς στρατιωτικὰς παρατάξεις. Ἀπὸ ἐνὸς ἤδη αἰῶνος οἱ δυνάσται τῆς Ῥωσίας ἀμιλλῶνται πρὸς τοὺς Πρώσους ἡγεμόνας κατὰ τὸν στρατιωτικὸν ζῆλον, μεταδίδοντες εἰς τοὺς ὑπηκόους των τὸ σέβας τῆς στρατιωτικῆς στολῆς καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τὰς ὁποίας ἐπιβάλλει. Οὐδὲν ὑπῆρχε κώλυμα ἱκανόν νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Ἀλέξανδρον νὰ μεταβῆ πᾶσαν Κυριακὴν εἰς τὴν παράταξιν τοῦ ἵπποδρομίου τῆς πλατείας Μιχαήλ. Ἐκεῖ ἐπέμεινε νὰ ὑπάγῃ παρὰ τὴν γνώμην καὶ τὰς ἐκείνης τοῦ ὑπουργοῦ του κόμητος Λόρις

Μελικῶφ τὴν 13 Μαΐου 1881 καὶ ἐκεῖθεν ἐπιστρέφων ἐδολοφονήθη. Ὁ Τζάρος περιστοιχούμενος ὑπὸ πάντων τῶν στρατιωτικῶν αὐτοῦ ἀκολουθῶν, λαμβάνει τὴν ἀναφορὰν τῆς κυριακῆς πρὸ τοῦ μετώπου τῶν δύο συνταγμάτων τῆς φρουρᾶς. Πολλοὶ ἀπόμαχοι στρατηγοὶ ἐπιμένουσι τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ λάβωσι τὴν ἀρχαίαν θέσιν των εἰς τὰς τάξεις τοῦ παρελαύνοντος πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος συντάγματος. Ὅσοι τῶν πρέσβων εἶναι κάτοχοι στρατιωτικοῦ βαθμοῦ παρευρίσκονται τακτικῶς εἰς τὰ γυμνάσια τῆς κυριακῆς, εὐρίσκοντες ἐκεῖ εὐκαιρίαν νὰ πλησιάσωσι τὸν αὐτοκράτορα καὶ νὰ συνδιαλεχθῶσι μετ' αὐτοῦ ἱππεύοντες παραπλεύρως. Οἱ σπουδαιότατοι καὶ ιστορικώτατοι διπλωματικοὶ διάλογοι τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐψιθυρίσθησαν εἰς τὸ ἵπποδρόμιον Μιχαήλ μεταξὺ δύο βροντοφώνων στρατιωτικῶν προσταγμάτων.

Τὰ ἵπποδρόμια ταῦτα τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς εἶναι ἀπέραντα κτίρια κατάκλιεστα καὶ καλῶς θερμαινόμενα, ἐντὸς τῶν ὁποίων δύναται νὰ κινήται ἐν ἀνέσει ὀλόκληρον σύνταγμα ἱππικοῦ. Οἱ ἀξιωματικοὶ τελοῦσιν ἐκεῖ ἱππικούς ἀγῶνας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐρίπους χοροὺς μετ' ἀτρομήτων ἀμαζόνων, προσκαλοῦντες εἰς τὸ θέαμα πάντας τοὺς ἐκλεκτοὺς Πετροπολίτας. Πλὴν τῆς ἐπιθεωρήσεως τῆς Κυριακῆς σπανίως παρέρχεται ἑβδομάς ἄνευ καὶ ἄλλης τινός εἰς τὰ ἵπποδρόμια πανηγύρεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Τζάρου, εἴτε κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Ἁγίου προστάτου τοῦ συντάγματος, εἴτε εἰς ἀνάμνησιν ῥωσικῆς νίκης ἢ πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς πεντηκονταετηριδος ἐνδόξου τινός στρατηγοῦ. Σκοπὸς τῶν ἱωβιλιαίων τούτων εἶναι ἡ προαγωγή τοῦ στρατιωτικοῦ πνεύματος τοῦ ἔθνους. Οἱ κάτοικοι τῆς Πετροπόλεως μεταβαίνουν εἰς τὰ ἵπποδρόμια, ὅπως οἱ Παρισίνοι εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας. Ταῦτα εἶναι στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ ἱδρύματα, ἱκανοποιούντα συγχρόνως

Καλὴ μέρα παιδιὰ

τὸ πατριωτικὸν αἶσθημα καὶ τὴν φιλέορτον διάθεσιν τῆς ῥωσικῆς κοινωνίας.

Ἀλλὰ πρὸς πλήρη ἐκτίμησιν τῆς ὄντως ἐπικῆς λαμπρότητος τοῦ ῥωσικοῦ στρατοῦ πρέπει τις νὰ εὐρὴ τόπον εἰς τὰ ἐκατέρωθεν τῆς αὐτοκρατορικῆς σκηπτικῆς θεωρεῖα τοῦ πεδίου τοῦ Ἀρεως κατὰ τὴν μεγάλην ἐαρινὴν ἐπιθεώρησιν. Τὸ πεδίον τοῦτο κεῖται εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, μεταξὺ τοῦ παροχθίου τῆς Αὐλῆς, τοῦ θερινοῦ κήπου καὶ τοῦ ἀπαισίου μεγάρου Μιχαήλ, τὸ ὁποῖον μένει ἀκατοίκητον ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ τραγικοῦ καὶ μυστηριώδους θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου. Εἰς τὴν ἀπέραντον πλατείαν παρατάσσεται ὀλόκληρος ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρά. Εἰκοσιπέντε χιλιάδες κατ' ἐλάχιστον ὄρον καὶ πλειστάκις περισσότεροι ἄνδρες. Καὶ ἄλλα ἴσως κρᾶτη ἔχουσιν ἰσάζιον τοῦ Ῥωσικοῦ στρατόν, οὐδὲν ὅμως καὶ τὸν δυνάμενον νὰ συγκριθῇ πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν ἐπίδειξιν καὶ τὴν γραφικὴν ποικιλίαν. Μετ' ὀλίγον θὰ παρελάσωσι πρὸ ἡμῶν ὄλαι αἱ φυλαὶ καὶ ὄλαι αἱ πανοπλῖαι τῆς ἀπεράντου καὶ πολυσυνθέτου αὐτοκρατορίας, ἀπὸ τῶν ῥωμαντικῶν ἱπποτῶν τῆς φρουρᾶς, οἵτινες φαίνονται ἐξεγερθέντες ἐκ τάρων μεσαιωνικῶν, μέχρι τῶν ἡμιαγρίων Κιργιζίων τῆς ἀσιατικῆς ἐρήμου. Ἀλλὰ χιλιάδες στομάτων μεταδίδουσι τὸ προσταγμα: «Ὁ Αὐτοκράτωρ!» Εἰς τὸ ἄκουσμα ἐκεῖνο φρίσσουσιν αἱ σημαῖαι καὶ συμπαιανίζουσι βροντοδῶς πᾶσαι αἱ μουσικαὶ τὸν ἔθνικόν ὕμνον: «Σαῶζε, Κύριε, τὸν Τζάρον». Οὗτος προβαίνει βραδέως καλπάζων μετὰ τῆς στρατιωτικῆς του συνοδίας, εἰς τὴν ὁποίαν διαπρέπουσιν ὑπὸ ποικίλας στολᾶς

οἱ εὐγενέστεροι καὶ ὠραιότεροι ἄνδρες τῆς Ῥωσίας, οἱ πρέσβεις καὶ οἱ στρατιωτικοὶ ἀκόλουθοι πάντων τῶν κρατῶν. Ὁ μονάρχης παρελαύνει πρὸ τῶν ταγμάτων, ἢ δὲ Τζαρίνα ἀκολουθεῖ αὐτὸν ἐντὸς ἀσκεποῦς ἀμάξης. Κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους ἀντηγεῖ ἐτι βροντωδέστερος ὁ ἔθνικὸς ὕμνος, κατὰ δὲ τὰ διαλείμματα αὐτοῦ ἀκούεται ὁ καθιερωμένος μεταξὺ τοῦ Τζάρου καὶ τῶν στρατιωτῶν του διάλογος: «Καλὴ μέρα, παιδιὰ μου» — «Κάμνομεν, Μεγαλειότατε, ὅ τι ἡμποροῦμεν διὰ νὰ σ' εὐχαριστήσωμεν».

[Ἔπεται συνέχεια]

Vogüe

ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ ΚΡΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

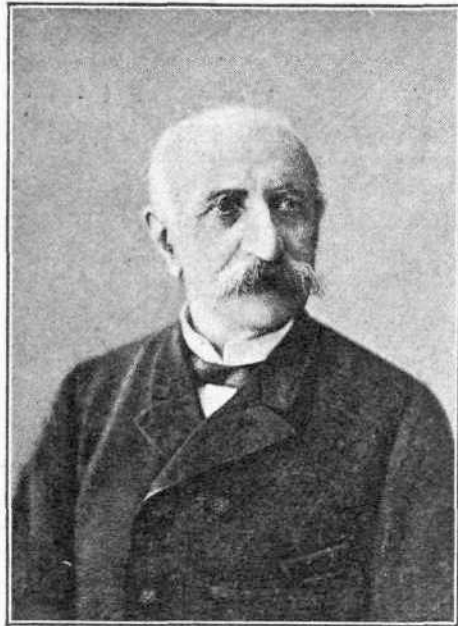
Μητροφάνης Κριτόπουλος καὶ οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φίλοι αὐτοῦ (1617—1628) ὑπὸ Μ. Ρενιέρη.

8ov. Σελίδες 114.

Ὁ κ. Μ. Ρενιέρης διὰ τῆς ἐν ἔτει 1859 ἐκδοθείσης παρ' αὐτοῦ βιογραφίας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἐξιστόρει σπουδαιότατον γεγονός τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, τὴν ἀνάμειξιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν πάλην μεταξὺ Λουθηρανῶν καὶ Καθολικῶν, ἧτις συνετέραξε τὴν Εὐρώπην κατὰ τὴν 17 ἑκατονταετηρίδα διὰ τε τῶν θεολογικῶν συζητήσεων, καὶ διὰ τῶν ὀπλων τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου.

Ὁ Λούκαρις, εἰς τῶν πολυμαθεστάτων ἱεραρχῶν, οἵτινες ἀνέβησάν ποτε εἰς τὸν οἰκουμενικόν θρόνον, εἰς ὃν ἐκλήθη τῷ 1621 ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀλεξανδρείας, ἀνὴρ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Βενετίᾳ καὶ Παδοῦᾳ, ἐπίσκερθεὶς δὲ τὴν Γερμανίαν, Ὁλλανδίαν καὶ Ἀγγλίαν καθ' ὃν χρόνον αὐταὶ εἶχον ἀποτινάξει τὸν ζυγὸν τοῦ καθολικισμοῦ, διέλαμπε δ' ἐν αὐταῖς ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἐλευθερία, ἣν ἐνέπνευσεν ἡ μεταρρυθμισὶς τοῦ Λουθήρου, εἶχε συμπαθήσει πρὸς τὴν κοινωνίαν τῶν Διαμαρτυρομένων δι' ὃ καὶ ὡς πατριάρχης ἐν τε Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Κωνσταντινουπόλει ἐδεικνύετο εὖνους πρὸς αὐτοὺς καὶ πολέμιος ἄσπονδος τῶν Καθολικῶν.

Ὁ κ. Ρενιέρης βασιζόμενος ἐπὶ ἱστορικῶν πηγῶν ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Λουκάρεως ἐξέθηκε πᾶσας τὰς σγέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις τῶν διαμαρτυρομένων κρατῶν, πρὸς τὸ δόγμα τῶν ὁποίων ἐραίνετο ἀποκλίνων, καὶ τὰ τῶν σχέσεων του πρὸς ἄλλους ἐν Εὐρώπῃ ἡγεμόνας καὶ ἱεράρχας Λουθηρανούς, μεθ' ὧν εὐρίσκετο εἰς ἕμισον ἀλληλογραφίαν, πρὸς τοὺς δ' ἐξιστόρησε τὰς ἀντενεργείας καὶ ῥηθιουργίας τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰησουϊτῶν, οἵτινες πολλὰ δεινὰ ἐγάλλευσαν κατὰ τοῦ Λουκάρεως συκοφαντοῦντες αὐτὸν εἰς τὴν Πύλην, καὶ τέλος ἐπιτηδείως συνεργήσαντες εἰς τὸν θάνατόν του, ὅπως ἀναδιβάσωσιν εἰς τὸν οἰκουμενικόν θρόνον τὸν Κονταρῆν, τὸ σκεῦος τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐκλογῆς: διότι οἱ τε Καθολικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἐζήτησαν νὰ προσεταιρισθῶσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἕκαστοι τὸ ὀρθόδοξον πατριαρχεῖον ὅπως

Μάρκος Ρενιόλης

επιδείξωσι θράσος διὰ τούτου καὶ κύρωσιν τῶν ἰδίων δογμάτων.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς θρησκευτικῆς ἀναμορφώσεως, καθ' οὓς ἡ θεολογία ἐθεωρεῖτο ἡ πρώτη τῶν ἐπιστημῶν, ἡ ἱστορία ἀναφέρει καὶ ἄλλα ὀνόματα ἐξόχων ἐν τοῖς γράμμασιν Ἑλλήνων ἀσπασθέντων τὰ δόγματα τῶν Καθολικῶν ἢ τῶν Λουθηρανῶν. Τὰ φῶτα τῆς Εὐρώπης ἐν ἡ ἔζων ἢ ἔζησαν, ἀτομικαὶ πολλάκις πεποιθήσεις, ὁ πόθος τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἔθνους των, ὅστις ἀδιαιρέτως ἐβαυκάλιζε τὸν νοῦν αὐτῶν συνετέλει εἰς τὰς τριαύτας μεταστάσεις, ἀλλ' αὐταὶ οὐδὲν ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Λούκαρις ἦτο πατριάρχης, ἔζη ἐν μέσῳ τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος, πάσα δὲ διατάραξις καὶ ἀνατροπὴ τῶν πατρῶν ἤθελε φέρει ἀνήκουστα δεινά. Διὰ τούτου ἐνῶ γνωρίζομεν ὅτι ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν διετέλει ἐν σχέσει μετὰ Διαμαρτυρομένων, καὶ ὁμολογίαν συνέθεσε καλθινίζουσαν, εἰς οὐδένα προέβη ἐν τῇ Ἀνατολῇ προσηλυτισμόν. Ἐν πλήρει συνειδήσει τῆς θέσεως ἐν ἡ ἦτο τεταγμένος, ἔβαινε μετὰ περισκέψεως, ἀναμένων ἴσως τὴν εὐθετον στιγμὴν καθ' ἣν ἤθελε πεισθῆ περὶ τοῦ δυνατοῦ ἐνώσεως Ὁρθοδόξων καὶ Διαμαρτυρομένων νὰ πράξῃ ὅ,τι αὐτὸς πεποιθήσεις αὐτοῦ ἤθελον ὑπαγορεύσει.

Ἡ ἱστορία ἀναφέρει: ὅτι ὁ Γεώργιος Ἀββὸς ὁ τῆς Κανταβρυγίας ἀρχιεπίσκοπος καὶ πρωτόθρονος καὶ Μητροπολίτης πάσης Ἀγγλίας, μετ' οὗ ὁ Λούκαρις εἶχεν ἀλληλογραφίαν, προέτεινε εἰς αὐτόν κατὰ παραγγελίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἰακώβου Α' νὰ ἀποστείλῃ νέους Ἑλληνας ἱερεῖς εἰς Ἀγγλίαν ἵνα σπουδάσωσι θεολογίαν καὶ ἴδωσιν ἐκ τοῦ πλησίον τὰς λουθηρανικὰς καὶ καλθινικὰς ἐκκλησίας, δαπάνη τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Ὁ Λούκαρις πατριάρχης ὡν τότε Ἀλεξανδρείας ἐπέμψεν μετὰ συστατικὰ γράμματα πρὸς τὸν Ἀββὸς τῆ α'

Μαρτίου 1616 ἐκ Καίρου τὸν Μητροφάνην Κριτόπουλον, νέον ἱερομόναχον ἐκ Βεροῖας τῆς Μακεδονίας, γεννηθέντα τῷ 1589.

Περὶ τοῦ ἀνδρός τούτου τοῦ ἐπὶ 13 ὀλόκληρα ἔτη διατρίψαντος ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ ἄλλαις χώραις τῆς Εὐρώπης ὡς ἀπεσταλμένου τοῦ Λουκάρεως, καὶ γενομένου μικρὸν μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ὀλίγα τέως ἦσαν γνωστά. Ὁ Μελέτιος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ του οὐδὲν ἀναφέρει αὐτόν, οὔτε ὁ Δημ. Προκοπίου ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν κατὰ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα ἀκμασάντων λογίων, οὔτε ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖος ἐν τῇ πραγματείᾳ του περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκ τοῦ κλήρου ἀρετῆ καὶ παιδείας διαπρεψάντων ἀνδρῶν. Ὁ κ. Κ. Σάθας πρῶτος διέλαβεν τινα περὶ τοῦ ἀνδρός ἐν τῇ «Νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ». Μετὰ τοῦτον δὲ ὁ μακαρίτης Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος ἀρχιμανδρίτης ἐν Λειψίᾳ εὗρον ἐν βιβλιοθήκαις τῆς Εὐρώπης ἐπιστολάς ἀνεκδότους αὐτογράφους τοῦ Μητροφάνους πρὸς ἐπισήμους ἀνδρας τῆς Βυρτεμβέργης, καὶ ἄλλων ἀνδρῶν πρὸς αὐτόν, ἔχων δὲ ὑπ' ὄψιν καὶ νεώτερα συγγράμματα εὐρωπαϊῶν διαφωτιστῶν τὰς ἐνεργείας τῶν Διαμαρτυρομένων ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐξέδωκε τῷ 1870 ἐν Λειψίᾳ «Δοκίμιον περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγράμμάτων Μητροφάνους τοῦ Κριτοπούλου», ἐν τῷ ᾧ ὁμοίῳ ἐκθέτει τὸν βίον αὐτοῦ, τὰς περιουσίας του εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Εὐρώπης, ἐρ' ὅσον ἠδυνήθη νὰ γνωρίζῃ αὐτὰς ἐκ τῶν ἀνευρεθεισῶν ἐπιστολῶν. Ἐκφράζει δὲ καὶ τὴν ὑπόνοιαν, οὐχὶ καθ' ἡμᾶς βάσιμον, ὀρμώμενος ἐκ τινῶν ἀμυδροῦ ἐννοίας φράσεων ἐπιστολῶν τοῦ Κριτοπούλου, ὅτι οὗτος εἶχε παρασυστῆ εἰς τὰ λουθηρανικὰ δόγματα. Μετὰ τοῦτον δὲ ὁ κ. Γ. Μαζαράκης, γραμματεὺς διατελέσας τοῦ Πάτριαρχου Ἀλεξανδρείας, καὶ εὐτυχῶς νὰ ἀνεύρῃ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ Κριτόπουλος πρῶτος ἴδρυσεν, ἀνεκδότους ἄλλας πηγὰς, συνέγραψεν ἕτερον βίον «Μητροφάνης Κριτόπουλος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας κατὰ τοὺς κώδικας τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας καὶ ἄλλας πηγὰς 1884», ἐν τῷ ᾧ ὁμοίῳ πολλὰ προσέθεσε εἰς τὰ ὑπὸ τῶν προτέρων βιογράφων γραφέντα.

Τελευταίον δὲ ὁ κ. Ἀθαν. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐν τινι φροντισματι περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Νικηφόρου, τοῦ διαδόχου τοῦ Μητροφάνους, δημοσιεύθητι ἐν τῷ γ' τόμῳ τοῦ Δελτίου τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας, ἐν παραδῶν σημειοὶ τινα περὶ Μητροπούλου, ἰδίως περὶ τοῦ τόπου ἐνθα ἀπέβησεν, ὁ ὁποῖος τέως ἠγνοεῖτο.

Ταῦτα εἶχον γραφῆ περὶ Κριτοπούλου, ὅτε νέα τελευταίον πηγὴ ἀνευρέθη ἀνεκδοτος συμπληροῦσα τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ. Εἶνε δὲ αὕτη λεύκωμα, album, ἐκ σελίδων 358 ἀνήκον εἰς τὸν Κριτόπουλον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν εἰς Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν περιουσίαν του εἶδεν εἰς τοὺς φίλους αὐτοῦ, ὅπως ἐγγράψωσι τὴν ὑπογραφήν των καὶ ἄλλο τι λόγιον ἢ ἐπισημῆμα τῆς φιλίας καὶ ἀγάπης, ἢ ἐξέσθη παρ' αὐτῶν. Τὸ λεύκωμα τοῦτο ἢ ἡ φιλοθήκη, ὡς ὠνόμαζε ταύτην ὁ Κριτόπουλος, κατὰ τὸ ἐπιτυχῆς

ὄνομα, τὸ ὁποῖον εἶδεν τότε οἱ ἐν τῇ Δύσει, album amicorum, παρέχουσα βεβαίως χρονολογίας τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην περιουσιῶν του, καὶ δεικνύουσα τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς ὀρισμένα πρόσωπα ἢ το πολὺτιμος πηγὴ νέων ἐιδήσεων συμπληρουσῶν τὸν βίον τοῦ ἱερομόναχου, παρέχουσα ἀφορμὴν εἰς νέας παρατηρήσεις καὶ σκέψεις ἱστορικῆς.

Ἡ φιλοθήκη αὕτη, ἣν ἀναφέρει καὶ ὁ Δημητρακόπουλος ὡς μνημονευομένην ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Μητροφάνους, εὐρίσκεται νῦν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ νῦν Σεβασμ. Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Κυρίου Γερμανοῦ, ἐξ οὗ ἔλαβε γνώσιν αὐτῆς καὶ ὁ κ. Ρενιέρης. Ἦρμοξε δὲ αὐτὸς ὁ γλαφυρὸς βιογράφος τοῦ Λουκάρεως, ὁ τοσοῦτον ζωηρῶς ἀφηγηθεὶς τὰς περιπετείας καὶ τοὺς κλυδωνισμοὺς τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἐν τῇ πάλῃ ἐκείνῃ μετὰ τῶν Λουθηρανῶν καὶ Καθολικῶν περὶ τὸ ὀρθόδοξον Πατριαρχεῖον, νὰ ἀναλάβῃ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ βίου τοῦ Μητροφάνους τοῦ προστατευομένου τοῦ Λουκάρεως, καὶ εἰσάγων εἰς τὴν τελευταίαν σκηνὴν τοῦ Λουκάρεως δράματος καὶ τὸ πρόσωπον τοῦτο, οὔτινος τὴν δρᾶσιν τέως ἐκάλυπτεν ἡ ἱστορικὴ ἀγνοία, συμπλήρωσις πληρέστερον τὰ γραφέντα.

Τούτο καὶ ἐγένετο. Τὸ ἄρτι ἐκδοθὲν ἔργον τοῦ κ. Ρενιέρη, βάσιν ἔχει αὐτὴν τὴν ἀνευρεθεισάν φιλοθήκην τοῦ Κριτοπούλου. Ὁ συγγραφεὺς δι' ἀνθηρῶν καὶ ἡρέμου ὕφους, καὶ δι' ἀρηγήσεως τερπνῆς καὶ εὐπαρακολουθήτου διέγραψε τὰ κατὰ τὸν Κριτόπουλον ἐν τρισὶ κεφαλαίοις. Καὶ ἐν μὲν τῷ α' καὶ β' εἰκνίζει τὸν βίον αὐτοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ἐν μέσῳ τῶν πόλεων αὐτῶν, τῶν πανεπιστημίων, τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν συγχρόνων γεγονότων, ἐν δὲ τῷ γ' ἐκθέτει ἐν συνόψει τὰ κατὰ τὴν ἐπάνοδον.

Ἐν τῷ α' κεφαλαίῳ μετὰ βραγχείαν εἰσαγωγὴν ἐξιστορεῖ τὰ τοῦ βίου τοῦ Μητροφάνους ἐν Ἀγγλίᾳ παρακολουθῶν τὰ αὐτόγραφα τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν αὐτῆς, οἵτινες ἐτίμησαν τὸν Μητροφάνην διὰ τῆς φιλίας των καὶ προστασίας, ὡν διαγράφει δι' ὀλίγων χαρακτηριστικῶν γραμμῶν τὴν θέσιν καὶ τὴν παιδείαν ἐν τε τῷ Λονδίῳ καὶ Ὁξωνίᾳ. Ἰδιαιτέρως δὲ μνημονεύει τοῦ βασιλέως Ἰακώβου Α', καταχωρίζων ὀλόκληρον τὴν συστατικὴν ἐγκύκλιον αὐτοῦ, ἣν ἔγραψεν ὑπὲρ τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Λουκάρεως, καὶ τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν πρῶτος ὁ Δημητρακόπουλος εὗρον τὸ πρωτότυπον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἀμβούργης. Δὲν παρέλιπε δ' ἐν τῇ ὅλῃ εἰκνὴ νὰ ἐκθέσῃ καὶ τὰς σχέσεις τοῦ Μητροφάνους πρὸς δύο τότε ἐν Ἀγγλίᾳ Ἑλληνας τὸν ἐν Κανταβρυγίᾳ καθηγητὴν Χριστοφόρον Ἀγγελοῦν καὶ τὸν Κεραλλῆνα Νικόδημον Μεταξάν, τὸν ὁποῖον εὐρίσκομεν πρὸ τῆς ἐπάνοδου τοῦ Κριτοπούλου εἰς Κωνσταντινούπολιν, κομιστὴν πρῶτον αὐτοῦ: ἑλληνικοῦ τυπογραφείου, ἐργαζόμενον μετὰ τοῦ Λουκάρεως καὶ συμπάσχοντα μετ' αὐτοῦ ἐκ τῶν καταδιώξεων τῶν Ἰησοῦιτων.

Ἐν τῷ κεφαλαίῳ δὲ τούτῳ ἀνασκευάζει πληρέστατα καὶ τὰς κατὰ τοῦ Μητροφάνους κατηγορίας τοῦ Ἀββότος, ὁ ὁποῖος ἐν ἀρχῇ εὖνους ὡν πρὸς αὐτόν, κατόπιν ἐχολώθη καὶ ἐμέμμετο ὑβρίζων

αὐτόν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν εἰς ἐπιστολάς του πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας Θωμᾶν Rowe.

Ἐν τῷ β' κεφαλαίῳ ἐκτίθενται τὰ τοῦ βίου τοῦ Μητροφάνους ἐν Γερμανίᾳ. Παρέχει δὲ τὸ κεφάλαιον τοῦτο πλεῖστον διαφύρον: διότι καὶ ὁ τριακονταετής πόλεμος ἐλυμαίνετο τὴν Γερμανίαν πρὸ 4 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀριζέως τοῦ Μητροφάνους, καὶ αἱ θρησκευτικαὶ εἰριδες εἶχον φθάσει εἰς ὀξύτατον σημεῖον, καὶ οἱ φίλοι τοῦ Μητροφάνους πλεῖστοι, καὶ ἡ ἀνάμιξις του εἰς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα μεγαλειότερα. Ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθα ἐνῶ ἀρ' ἐνός ἀπεικονίζει τοὺς ἐν τῇ φιλοθήκῃ ἐγγεγραμμένους φίλους, παρενείρει ἀρ' ἑτέρου καὶ περιγραφῆς τῆς ἐθρικῆς στάσεως τῶν διαφόρων ἡγεμόνων πρὸς ἀλλήλους ἐν τῷ θρησκευτικῷ ἐκείνῳ ἀγῶνι, ἀπαριθμεῖ τὰς αἰρέσεις τῶν Λουθηρανῶν καὶ Καλθινιστῶν, ὡν γνώσιν ἔλαβεν ὁ Μητροφάνης, περιγράφει δὲ καὶ τὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἦθη τῶν φοιτητῶν τῶν Πανεπιστημίων εἰς τὰ ὅποια ἐκείνος ἐρῶντες, καὶ τὴν κατάστασιν τῶν θεολογικῶν σπουδῶν, ἰδίᾳ δὲ τῆς πόλεως Ἐλμστάτης ἐνθα τότε ἐδίδασκεν ὁ μεγαλόνοτος ἀνὴρ καὶ ἐξοχος θεολόγος ὁ Γεώργιος Κάλιζτος, εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὁποῖου ἐφιλοξενήθη ὁ Μητροφάνης, χορηγουμένης τῆς πρὸς διατροφήν αὐτοῦ δαπάνης ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Δουκάτου Braunschweig-Wolfenbüttel, εἰς ὃ ὑπήγετο ἡ Ἐλμστάτη.

Τὰ περὶ τῆς διαμονῆς τοῦ Μητροφάνους ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ τῶν σχέσεων του πρὸς τὸν Κάλιζτον ἐκτενέστερον ἀφηγεῖται ὁ συγγραφεὺς: διότι ἐνταῦθα ὁ Μητροφάνης παρακληθεὶς νὰ ἐκθέσῃ ἐγγράφως τὴν κατάστασιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅπως τὰ περὶ τὴν ἄγιαν καὶ ἀμώμητον τῶν παλῶν Χριστιανῶν διδασκαλίαν διακρίεται, ἔγραψε τὴν πασίγνωστον Ὁμολογίαν τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς, ἐκδοθείσας τῷ 1661 μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως, θεωρουμένην δὲ ὑπὸ τε τῶν παπιστῶν, διαμαρτυρομένων καὶ ὀρθοδόξων ὡς τὴν γνησίαν εἰκόνα τῆς πίστεως τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας. Τοιαύτην δὲ τινα ὁμολογίαν ὁ Μητροφάνης ἐξέθηκε καὶ διὰ λόγου ἐκφωνηθέντος ἐν Ἀλτόρφῃ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐμμένει εἰς τὰ ἔγνη τῶν Ἀποστόλων.

Ὁ Κάλιζτος ἐν τῇ φιλοθήκῃ διὰ λατινικοῦ ἐπιγράμματος οὐ προτάσσει ἑλληνιστὶ τὸ ἀποστολικὸν «Οὐκ ἐνὶ Ἰουδαίῳ, οὐδὲ Ἑλλῆνι κτλ.» ἐξάγει τὴν εὐσέθειαν, τὴν μετριοφροσύνην, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν περὶ τὰς σπουδὰς ἐπιμέλειαν τοῦ Κριτοπούλου, οἵα ἀρμόζουσι ἀνδρὶ ἀριερωμένῳ τῷ Θεῷ καὶ τῇ θρησκείᾳ, ὡς μαρτύριον μνήμης καὶ εὐνοίας, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας καὶ πάσης τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπιλέγει δὲ εἰς ταῦτα ὁ συγγραφεὺς ὅτι «δὲν εἶνε ὁ Κάλιζτος ὁ ποιήσας προσήλυτον τὸν Μητροφάνην εἰς τὰ δόγματα τοῦ Λουθηρανισμοῦ, εἶνε ὁ ξένος ἱερομόναχος ὅστις ἐκθέσας ἐν πάσῃ εὐλικρινείᾳ τὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας ἀπέσπασεν ἐκ τοῦ ἐν Ἐλμστάτῃ τῆς θεολογίας διδάκτορος καὶ καθηγητοῦ

τήν όμολογίαν τής μετ' αύτης συμφωνίας και κοι-
νωνίας».

Μετὰ τούτο ό κ. 'Ρενιέρης έφ' όσον ή φιλοθήκη
παρέχει ειδήσεις άρρηγείται τὰ τής μεταβάσεως του
Μητροφάνους εις άλλας πόλεις τής Γερμανίας,
παρεμβάλλον πανταχού ιστορικά έπεισόδια σχετικὰ
και άποσπάσματα έπιστολών του Μητροφάνους κα-
θιστών ζωντανήν τήν εικόνα του βίου του έν Γερ-
μανίᾳ. Αφορμήν δέ λαμβάνων εκ τής έλλείψεως
αυτογράφων των έν Βέρνη θεολόγων, ους ό Μητρο-
φάνης έπεσεφόρη και έγνωρίσε, άνασκευάζει τὰ υπό
του Raffard γραφέντα τῷ 1824, κατά τήν ση-
μείωσιν του Δημητρακοπούλου, εξ άνακοινώσεως
σημειώσεως τής έν Κοπενάγη κοινότητος των Γάλ-
λων Καλθινιστών ότι ό Μητροφάνης ήλθεν εις συνεν-
νόησιν μετὰ τής έν Γενεύη εκκλησίας των Αναμορ-
φωτών.

Τὸ έργον του κ. 'Ρενιέρη θά ήτο άτελές αν κα-
τέληγεν όπου και ή φιλοθήκη, αν δέν άρρηγείτο και
τὰ κατά τήν επάνοδον του Μητροφάνους, και τὰς
τύχας του έν Κωνσταντινουπόλει και 'Αλεξανδρείᾳ.
Ταῦτα δέ εκθέτει: έν τῷ γ' κεφαλαίῳ. 'Εν τούτῳ
εξιστορεῖ διά βραχέων τήν κατάστασιν εις τήν ευρί-
σκετο μετὰ τήν επάνοδον αυτού ό τριακονταετής πό-
λεμος, άπεικονίζει τήν στάσιν του τελείου ήδη και
πεπαιδευμένου τούτου θεολόγου άπέναντι του Λου-
κάρεως ό όποιος ειχεν ήδη εκδεδομένην έν άγνοία
του άπεσταλμένου του τήν πολυθρύλητον 'Ομο-
λογίαν, δι' ής έφαινετο προσχωρῶν εις τὰ καλθι-
νιστικά δόγματα. Δραματικῶς δ' εκθέτει ό συγγρα-
φεύς εις ολίγας σελίδας, ώσει σπευδῶν εις τήν λύσιν
δραματικού έπεισοδίου τὰ κατά τόν Κριτόπουλον
μετὰ τόν τραγικόν θάνατον του Λουκάρεως, ότε
διά τής υπογραφῆς του έν τῇ συγκροτηθείσῃ Συνόδῳ
εκ πατριαρχῶν και άρχιερέων κατά πρόσκλησιν του
διαδόχου του Λουκάρεως Κονταρῆ κατεδίκασε μετὰ
των λοιπῶν ιεραρχῶν τὰ καλθινιστικά κεφάλαια
τῆς Λουκαρείου 'Ομολογίας.

Τοιοῦτον εἶνε έν συντόμῳ τὸ περιεχόμενον του
νέου έργου του κ. Μ. 'Ρενιέρη, ὅπερ χαρακτηρίζει
ὡς και τὰς προηγουμένης αυτού συγγραφῆς πολυ-
μάθεια, βαθεῖα κρίσις, ὕψος άνθηρόν, διήγησις εὐ-
παρακολούθητος, και άρίστη τεχνική διάπλασις του
όλου θεματός.

A. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Άγαπητέ μου,

Ταξιδιάρικο πουλί, γνωρίζεις από άλλους καλλίτερα πὼς
εἶν' ἐδῶ στή γῆ «περισσότερα παρ' ὅσα φαντάζονται οἱ
φιλόσοφοι», και πὼς τὰ ταξίδια μόνο τὰ ξεσκεπάζουν
και τὰ ξεδιαλύνουν αὐτὰ τὰ π ε ρ ι σ ὄ τ ε ρ α. Ξέρεις πὼς
ὅλα τὰ πουλιά δὲ μοιάζουν, πὼς ὅλες οἱ φωλιές δὲν εἶνε
χτισμένες ὅμοια, πὼς ὅνας αὐτὸς άνθρωπος με τὲς ἴδιες
ἀγάπες, τὰ ἴδια μίσῃ, τὴν ἴδια ψυχῆ, γίνεται ἀπὸ χιλιά-
δες ἀνθρώπους, ποὺ καθένας ἔχει και ξεχωριστὸ χρώμα,
καθένας βγάζει και ξεχωριστὸν ἦχο, σὰν τὲς φωνὲς ἐνὸς

ὀργάνου πολύχορδου. Ὅτι μοιάζει κι ὅτι ταιριάζει σὲ κο-
ράζει στὸ τέλος' γυρνῆσαι τὸ ἄμοιαστο και τὸ δυσκολοσύγ-
κριτο. Ξέρεις πὼς ἡ φύσις ἔχει χίλια πρόσωπα και ἀμέ-
τητες γλώσσες. Πλοισιοπάρουχα ξεφαντώματα ἐτοιμάζει
πάντα γιὰ τὰ μάτια σου' φροντίζει γιὰ τὴν φαντασία σου
καθὼς φροντίζει μιὰν ὥραία κόρη γιὰ τὰ μακρὰ καλλιὰ
της, ὅταν με τέχνη και με προσοχὴ τὰ χτενίζει, τὰ καθα-
ρίζει και τὰ μυραλείφῃ. Τὰ ταξίδια εἶνε τῆς φαντασίας τὸ
χτένισμα, τὸ καθαρίσμα και τὸ μουσοβόλισμα. Ποιὸ πολὺ
ἀπὸ καθένα νοιώθεις τὸ λόγο του Μωπασσάν: «Τὸ τα-
ξίδι εἶνε σὰν πόρτα' κι ἀπ' αὐτὴ βγαίνουμ' ἔξω ἀπὸ τὰ
πράγματα ποὺ καθμεῖρα βλέπουμε, και μπαίνουμε σ' ἕναν
ἄλλο κόσμον ἀξεκαθάριστον ποὺ φαίνεται πὼς εἶνε ὄνει-
ρο». Αὐτὸ τὸ ὄνειρο ἀγωνίζεται νὰ κρατῆς, ὅσο μπορείς,
προσπατῶν στὰ μάτια σου. Θωροεῖς πὼς ἡ ζωὴ δὲν ἀξίζει
παρὸσο περισσότερο κατορθώνει κανεὶς νὰ τῆς ζῆ, ὅχι
σὰν κάτι στερεὸ και πραγματικὸ, ἀλλὰ σὰν κάτι ὄνειρευτὸ
και γοργοδιαβατάρικο. Καὶ με τὰ χιόνια και με τὰ μαϊ-
στράλια ποτ' ἐδῶ βρίσκεσαι και ποτ' ἐκεῖ σὲ χώρες μακρο-
νὲς και πολιτεῖες θαναμαστῆς, σὲ δάση και βουνὰ πολυθί-
γητα, σὲ ὄφρανοὺς ἀλλοιωτικῶν' και διαβάζεις ἴσ' ἀπὸ τὸ
μεγάλο τὸ Βιβλίον, και καταφρονεῖς, ὅσο κι ἂν δὲν τὸ δει-
χνῆς φανερά, τῶν ἄλλων τῶν βιβλίων τὰ διαβάσματα.

Πολὺ φυσικὰ και πολὺ φυσικώτερα γιὰ μᾶς νὰ τ' ἀγα-
ποῦμε τὰ βιβλία. Εἶνε κάποια πουλιά ποὺ κατοικοῦνε στὲς
ὄχθες κάποιον μεγάλου ποταμοῦ, δὲ θυμοῦμαι σὲ τί μέρος.
Κι ἀπ' αὐτὰ πολλὰ ζοῦνε πάντα και πεθαίνουν στὴ μιὰ
τὴν ὄχθη ποὺ γεννήθηκα χωρὶς νὰ γνωρίσουν τὴν ἄλλη.
Κ' εἶμαι λιγάκι σὰν ἐκεῖνα τὰ πουλιά. Στὸν ἴδιο τόπο στέκο,
κι ἂν εἶνε τὸ ταξίδι κόσμος γιὰ σένα, γιὰ μένα δὲν εἶνε
παρὰ λόγος. Εἶμαι κάτι λιγώτερο ἀπὸ πουλί' δέντρο εἶμαι
οἰζωμένο' κ' ἔχω δίχως νὰ σοῦ μιλήσω καθὼς μιλάει τὸ λου-
λουδάκι του μεγάλου ποιητῆ στὴν πεταλοῦδα: «Ἡ οἰ-
ζωσε καθὼς ἐγὼ ἡ δόσε μου φτερὰ σὰν τὰ δικὰ σου».

Ἄλλὰ μὴν τὸ παίρνῃς επάνου σου παρὰ πολὺ. Ἐμένα τὰ
φτερὰ μου εἶνε ἡ φαντασία μου' ταπεινὰ φτερὰ, μὰ με
φτάνουν γιὰ νὰ καταλάβω πὼς οἰζωμένος δὲν εἶμαι σ' ἕναν
τόπο, καθὼς πιστεύω πολλές φορὲς "Ἐχω κ' ἐγὼ τὰ ταξί-
δια μου: εἶνε τὰ βιβλία μου' λιγοστὰ κι ἀθρόβα κι ὀλι-
γοξόδα, κι ὅμως ὀλέκρια. Πόρτα εἶνε και τὸ βιβλίον ποὺ
μᾶς μπάζει σ' ἕναν ἄλλο κόσμον ἀξεκαθάριστον, ὡμορφο
σὰν τ' ὄνειρο. Τὸ βιβλίον εἶνε σὰν τὴ φωτιὰ τῆς Κνῶς
Ρήνης, τῆς Μάγισσας τοῦ Βουνοῦ, καθὼς τὴν παρασταίνει
λαχταριστὰ σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον ὥραϊα τον διηγήματα ὁ
Καρκαρίτσας. Σκέψεις ἀπάνον στὴ φωτιὰ και βλέπεις μέσα
της τί γίνεται σὲ κόσμους ἄλλους μακρνοῦς. Ἐσεῖ κόσμους
μαγικῶς και ζωντανούς κι ἀληθινούς μᾶς ξανοίγουν τὰ
καλὰ βιβλία' και φθνρίζει κανεὶς μπροστὰ τους τὸ γλυκί-
τατο στίχο τῆς "Ερωφίλης":

Κόσμοι ἀγαθοὶ και σιγανοὶ και μυριαγαπημένοι!

Ο ΦΙΛΟΣ ΣΟΤ

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Εἶνε πλέον καιρὸς νὰ παύσῃ ἡ πρὸς τὸ ἀθηναϊκὸν
ὑδωρ δυσπιστία. Αἱ παντοειδεῖς διαταράξεις τῆς ἐπο-
χῆς, αἱ ἀσθένειαι, τὰς ὁποίας μετὰ τόσης ἐλαφρό-
τητος και εὐκολίας ἀπεδίδομεν εις αὐτὸ, ἀλλοῦ πρέπει
νὰ ἔχουν τὴν αφορμήν. Τὸ νερόν μας εἶνε ἀθῶον, ἀθῶό-
τατον. Μάλιστα τὸ ὅλοι και πίνετε ἀρδύως. Ἐπιτροπή
ἀποτελουμένη εκ του καθηγητοῦ τῆς χημείας κ. Α. Χρηστομάνου και του αστυχημικοῦ κ. Κ. Βρατίμου,
τὸ ἐξήτασε και ἰδοῦ τί ἀποφαινεταί: «Ἡ παντελής
ἀπουσία τῆς ἀμμωνίας, του νιτρώδους ὀξέος και των
ἀζωτούχων ὀργανικῶν οὐσιῶν εκ τῆς συνθέσεως των
ὕδατων τούτων (των διοχτετευομένων εις τὴν Δεξαμε-
νῆ) δικαιοῦ ἡμᾶς ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι ταῦτα εἰσὶν
ἀγνά, καθαρὰ και ὕγιενά. Ἐὰν δὲ παραβλῶμεν και
τὰ λοιπὰ συστατικὰ πρὸς ἄλληλα, και πρὸς τὸ κανονι-
κὸν ὑδωρ, πειθόμεθα ὅτι τὸ μὲν ὑδωρ τῆς Δεξαμενῆς,
ὡς σήμερον ἔχει, δέον νὰ θεωρηταί ὡς ἀμεμπτον και
ὑγιενόν, τὰ δὲ νέα ὕδατα των θέσεων Κοκκιναρᾶ και
ἀρτεσιανῶν Χελιδονοῦς εἶνε ἐτι ἀνώτερα αὐτοῦ. Ἰδίως
δὲ τὸ ὑδωρ των ἀρτεσιανῶν φρεάτων του Κοκκιναρᾶ,
καίτοι ὀλίγον σκληρόν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐν των
καλλιτέρων ὑδάτων του λεκανοπεδίου ἡμῶν». Ποτή-
ριον ὑδάτος διαυγοῦς, παγωμένου και ἀπηλλαγμένου
πάσης ὑπονοσίας, δὲν εἶνε τὸ καλλίτερον ἀναψυκτικὸν
του θέρους;

Κάποιος ὠνόμασε τὴν λήξασαν ἐβδομάδα ὑπὸ ἔποψιν
θεατρικῆν «ἐβδομάδα των παθῶν:» Εἰς του Τσόχα
εἶχαμεν διὰ πρώτην φορὰν τὸν Γέρω Ξ ο ὕ ρ η ν, κω-
μειδύλλιον τρίπρακτον και τὴν ἐπομένην εις τὸν Παρά-
δεισον τὸ Λευκὸν Δράμα, εις πράξεις τρεῖς. Τὸ
μὲν κωμειδύλλιον, ὁ Θεὸς νὰ τὸ κάμῃ κωμειδύλλιον'
τὸ δὲ δράμα δὲν ἦτο ἀνώτερον των ἄλλων καλλιτεχνι-
κῶν έργων, τὰ ὁποῖα ἐνέπνευσε παρ' ἡμῖν εις ποιητὰς
και λογογράφους ἡ αὐτοκτονία τῆς Μαίρης Βέμπερ.
Και τούτο μὲν ἠμπόδισεν ἡ Ἄστυνομία, ὡς προσβάλ-
λον τὸσον τὴν φιλοκαλίαν, ὅσον και τὸ κοινωνικὸν αἰ-
σθημα, οὕτω δὲ ἡ κυρία Παρασκευοπούλου δὲν θά λάβῃ
πλέον αφορμήν νὰ παρουσιασθῆ ὡς πρωταγωνίστρια με
τὸ ἄγχι φρικτὸν γερμανίδος παιδαγωγοῦ' ἀλλὰ τὸ κω-
μειδύλλιον ποῖος θά το ἐμποδίσῃ και ἔως πότε θά εἶνε
ἠναγκασμένος νὰ παρουσιάζεται ὁ Παντόπουλος ὑπὸ
των ἀσῆμαντον και βάνουσον τύπον του Γέρω-Ξούρη;

Ἄλλὰ διὰ τὰ πρωτότυπα μᾶς ἱκανοποίησεν ἐν ξένον,
ἡ Φαιδώρα του Σαρδου, τὴν ὁποίαν ἔδωκε πρώτην
φορὰν τὴν ἐσπέραν τῆς π. Κυριακῆς ὁ θίασος Ταβου-
λάρη, πρωταγωνιστούσης τῆς Δῶς Βερώνη. Σπανίως
παρευρέθη εις πρώτην ξένου έργου τόσος κόσμος και
οὐδέποτε ἔφυγε τὸσον ἐνθουσιασμένος και εκ του έργου

και εκ τῆς ὑποκρίσεως. Ὡς Φαιδώρα ἡ δεσποινίς Βε-
ρώνη κατέκτησεν ὅλων τὰς συμπαθείας, παῖξασα τὸν
δύσκολον και δυνατὸν χαρακτήρα, τὸν ὁποῖον ὑπεδύετο,
μετὰ τέχνης, οἷα διὰ πρώτην φορὰν, αν δὲν ἀπατώ-
μεθα, παρουσιάζεται ἀπὸ ἐλληνικῆς σκηνῆς εις τοιοῦ-
τον βαθμὸν τελειότητος. Ἄντάξιος σύντροφος τῆς καλ-
λιτεχνίδος ὑπῆρξεν ὁ κ. Ταβουλάρης, ὑποδυθείς τὸν
Λῶρις Ἰπανῶφ. Ἐν γένει ἡ παράστασις ὑπῆρξεν ἐπι-
τυχεσάτη, ἀποτελεῖ δὲ μετὰ τῆς Σιμόνης του θιάσου
«Αἰσχύλου» τὴν τελειοτέραν φέτος ἀπόλαυσιν του θεά-
τρου μας.

Και τότε, ἰδοῦ ἡ ὑπόθεσις ἐνὸς δράματος οἰκογενεια-
κοῦ εκ του θεάτρου του κόσμου: Πρὸ τριῶν μηνῶν εἶ-
χεν ἀναχωρήσῃ κύριός τις, μεταδὲς εις Κρήτην χάριν
των ὑποθέσεών του, ἀρῆκε δὲ ἐνταῦθα μόνην τὴν σύζυ-
γόν του. Προχθὲς ἐπιστρέψας ὑπῆγεν εις τὴν οἰκίαν
του, τὴν ὁποίαν εὔρεν ἔρημον, διότι ἡ σύζυγός του
ἀπὸ τινος χρόνου ἔζη ἐν Φαλήρῳ μετὰ του ἔραστοῦ
της. Τὸ τοιοῦτον πληροφορηθείς ὁ σύζυγος παρὰ τι-
νων γειτόνων κατήλθεν εις Φάληρον, ἐνθα συναντήσας
τὴν ἄπιστον γυναῖκα ἐπυροδόλησε κατ' αὐτῆς και κατά
του ἔραστοῦ της ἀλλ' ἀνευ ἀποτελέσματος. Πάραυτα
ἔσπευσε ὁ ἐν Φαλήρῳ σταθμεῦσιν ἀστυνομικῶς κλη-
τῆρ και συνέλαβε τὸν δράστην, τὸν ὁποῖον μετέφερεν
εις τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀστυνομίας.

Μεταξὺ των τῶσον λωποδυτῶν συνέλαβε κατ' αὐτὰς
ἡ ἀστυνομία και μίαν . . . μάγισσαν. Ἦλθεν ἐξ Ὀδη-
σοῦ και ἐνομάζεται Μαριγῶ Γεωργίου. Εἶχεν ἐγερεθῆ
πλεῖστα παρὰπνοα κατ' αὐτῆς και αν δὲν ἐπενέβαιναν
ἡ ἀστυνομία, θά ἠγείρετο ἴσως ἐπανάστασις ὑπὸ των
ἠπατημένων συζύγων και ἐρωμένων. Λέγεται ὅτι εἶχε
μεγάλην τέχνην νὰ ἐνοήσῃ τὰ χωρισμένα ἀνδρόγυνα ἐν
γένει, εἴτε ἀνομικ εἴτε νόμιμα, και νὰ ἐλαφρύνῃ τὰ βα-
λάντια των πελατῶν της.

Και ἄλλη αὐτοκτονία μαθητοῦ, ἀποτυχόντος κατά
τὰς ἐξετάσεις. Ὁ δεκατετραετής υἱὸς του ἱατροῦ κ.
Μούση Ἰωάννης, κενώσας τὸν ὑδροθεϊκὸν χαλκὸν μιᾶς
ἠλεκτρικῆς στήλης, ἀπέθανεν ἐν μέσῳ σπαρακτικῆς
ἀγωνίας και πόνων φρικτῶν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν
ἐγράφη εις τὰς ἐφημερίδας ὅτι παίζων με τὴν ἠλεκτρι-
κὴν στήλην του πατρός του ὁ μικρὸς ἠθέλησε νὰ δο-
κιμάσῃ τὸ ὕγρον και οὕτως ἐδηλητηριάσθη κατὰ λά-
θος' ἀλλ' ἐβεβαιώθη κατόπιν ὅτι ἡ αὐστηρότης των
καθηγητῶν ἦτο πάλιν ἡ αἰτία και του ἀδίκου τούτου
θανάτου. Νομίζομεν ὅτι διὰ νὰ προξενῆ λύπην μέχρι
θανάτου ἡ αὐστηρότης αὕτη, πρέπει νὰ εἶνε πολὺ σκληρὰ
και πρὸ πάντων μεροληπτική. Ἄλλως δὲν ἐξη-
γείται.

Ἄλλὰ πόσον περισσότερο κινεῖ τὸν ἐνδομυχον εἰ-
κτον, αν και φυσικώτερα ἴσως και ὀλιγώτερον ἐπιζή-
μιος, ἡ αὐτοκτονία γέροντος ἀπηλπισμένου! Καὶ ἡ
περίπτωση δὲν εἶνε τὸσον ὀσπνία. Ἐν τινι οἰκίᾳ τῆς
ἐδοῦ Κορνάρου, κατόκει γηραιὰ γαλλίη παιδαγωγός.
Τὴν πρῶταν μετέβη κατὰ τὴν συνήθειάν του ὁ γαλα-
κτοπόλης, εὐρών δὲ τὴν θύραν κλεισμένην, ἀνεχώ-
ρησε. Μετὰ πάροδον ὥρας ἱκανῆς αἱ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ
κατοικοῦσαι οἰκογένεια, παρατηρήσασαι παρὰ τὴν συνή-

θειαν κλειστήν τὴν θύραν τῆς Γαλλίδος παιδαγωγοῦ, προσήλθον καὶ παρετήρησαν ἐξωθεν τοῦ δωματίου, εἶδον δὲ τὴν παιδαγωγὸν κειμένην ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς. Ἀναγγελλθέντος τοῦ γεγονότος εἰς τὴν ἀτυνομίαν, μετέβη αὐτὴ μετὰ τοῦ Γάλλου προξένου καὶ τοῦ εἰσαγγελέως εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Γαλλίδος παιδαγωγοῦ. Ἀνοίξαντες τὴν θύραν, εὐρέθησαν ἀπέναντι φρικαλέου θεάματος. Ἡ παιδαγωγὸς ἔκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης νεκρὰ καὶ πλησίον αὐτῆς ὑπῆρχεν ὑπερμεγέθης λεκάνη πλήρης ἀνθρώπων κεκαυμένων. Ἡ αὐτοκτονήσασα γυνὴ κατόκει ἀπὸ δέκα ἐτῶν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν, κατὰ καιροὺς δὲ ἀπήρχετο χάριν μαθημάτων εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἦγεν 80 περίπου ἐτῶν ἡλικίαν. Τὸ αἴτιον τῆς αὐτοκτονίας δὲν ἐξηκριβώθη ἀκόμη, πιθανῶς ὅμως νὰ ἐξώθησαν αὐτὴν εἰς τὴν ἀπόγνωσιν ἢ πένια καὶ ἡ ἀπορία.

Τόκων καὶ τὸ ὑπουργὸς
καὶ τὸ ἐπίσκοπος τρομάρα...

Οὕτω προχωρῶν ἐτραγουδοῦσε φοιτητῆς τις παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Κολωνακίου, τὸ γνωστὸν τραγουδάκι τοῦ Κόκκου ἀπὸ τὸν Καπετάν-Γιακουμῆ, ὅτε διερχόμενος ἐξημερῶς τις εὐζώνος ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ.

— Τί τόκωνες τὸ ὑπουργὸς, ρέ, σουτ! . . . διαλύσου! γιὰ ποῖον ὑπουργὸς ὄρε λέε. . .

Ἄλλ' εἰ φοιτητῆς θύσας τῷ Βάγκῳ δὲν ἐπρόσεξε καθόλου εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ εὐζώνου καὶ ἐξηκολούθησε:

— Τ' εἶσαι σὺ ρέ! . . .

— Νά! τ' εἶμι' ἐγὼ, νὰ δῆς. Ἀνθρώπος τοῦ ὑπουργοῦ εἶμι'. Καὶ ἐξαγαγὼν τὴν ξιφολόγχην ἐμπῆκε με διπλάριες τοῦ ἀτυχοῦς φοιτητοῦ, ὅστις ἂν δὲν ἐτρέπετο εἰς φυγὴν θὰ ἐπλήρωνεν ἀκριβὰ τὸ τραγουδάκι τοῦ Κόκκου.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά

ὑπὸ τὸν τίτλον ἡ Δεσποινὴς δὲ Σιροεὶ ὁ Ἐρονέστος Δωδὲ δημοσιεύει νέον ἱστορικὸν κωμικοῦ χαρακτήρος. Ἰδὲν συγκινητικὸν καὶ ἐνδιαφέρον. ἐξιστοροῦν ἐπίσημον συνομοσίαν κατὰ τὴν δευτέραν Αὐτοκρατορίαν.

Ἐπιστημονικά

Ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τοῦ «Geographica Journal» ἐδημοσιεύθη πρὸς τοὺς ἄλλοις διαιρηθῆ τις τοῦ διακρεπούς Ἀγγλοῦ γεωγράφου Μάρκχμ, ἐπιγραφομένη «Πυθίας, ἡ τὴν Βρετανίαν ἀνεκάλυψεν». Ὁ συγγραφεὺς συνοψίζει ἐν πρώτοις τὴν ἱστορίαν τῆς Φωκίας καὶ τῆς κτίσεως αὐτῆς, τῆς Μασσαλίας, εἶτα δὲ ἀρτῆται πῶς εἶχον ἡ γεωγραφία καὶ ἡ θαλασσοπορία κατὰ τὴν τρίτην ποδ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα. Τὸν ἐκ Μασσαλίας μέγαν γεωγράφον καὶ θαλασσοπόρον Πυθίαν παραθέλλει ὁ Μάρκχμ, πρὸς τὸν Κολομβόν. Ὁ Πυθίας ἦτο ἀληθὴς εἰς τὸν μεγίστων γεωγράφων καὶ ποντοπόρων τῆς ἀρχαιότητος, διότι λέγεται περὶ αὐτοῦ ὅτι ἠρεύνησε πᾶσας τὰς ἀκτὰς τῆς ἑσπερίας καὶ τῆς ἀρκτικής Εὐρώπης, ἀπὸ τῶν Γαδεϊρῶν μέχρι τῆς Θούλης, ἐφόρησε δὲ καὶ μέχρι τῶν ἐκδοσῶν τοῦ Τανκίδος. «Ἐἶναι πλέον ἀναμφισβήτητον ἱστορικὸν γεγονὸς, ἐπιλέγει ὁ Μάρκχμ, ὅτι ὁ Μασσαλιώ-

τῆς Πυθίας ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τῶν Ἀρκτικῶν Χωρῶν ἐρευνητῆς, πρῶτος δὲ οὗτος ἀνεκάλυψε τὰς Βρετανικὰς Νήσους καὶ τὴν Σκανδιναυικὴν ἠπειραν».

— Ὁ κ. Emile Legrand ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον La Traduction grecque moderne des devoirs de Silvio Petico φυλλάδιον ἐκ σελ. 12 εἰς 50 μόνον ἀντίτυπα ἐν τῷ ὅποιῳ ἐκθέτει ὅτι βιβλιόριον τι ἐκδόθεν ἐν Παρισίοις τῷ 1835 ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῶν χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου λόγος τοῦ Συλβίου Πελλίκου . . . ἐκ τῆς Ἱταλικῆς γλώσσης εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν διάλεκτον μεθερμηνεύθη ὑπὸ Κέβητος τοῦ Θηβαίου» μετεφράσθη ὑπὸ τῶν Felix-Desiré Dehèque καὶ Vladimir Brunet de Presle. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ παρατίθεται τὸ συμβόλιον τούτων μετὰ τοῦ ἐκδότου τυπογράφου, ἐπιστολὴν ἑλληνιστὶ γεγραμμένην τῶν μεταφραστῶν πρὸς τὸν Hase, καὶ κρίσεις τῆς Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων τῆς 8 Ἀπριλ. 1835. Ἐλαθε δὲ ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐκπόνησιν τοῦ φυλλάδιου τούτου, ἐκ τίνος ἀπροσεξίας τοῦ μακαρίτου Ἀλεξ. Ρ. Ραγκαβῆ, γραψάντος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλολογίας τῆς Νέας Ἑλλάδος ὅτι μεταφραστῆς τοῦ εἰρημένου βιβλίου τοῦ Συλβίου Πελλίκου ἦτο Κέβητος τις Θηβαίος.

— Ὁ γνωστὸς ἀστρονόμος Βαρνάβος ἔκκαμε λίαν ἐνδιαφερούσας παρατηρήσεις περὶ τοῦ σχήματος τοῦ κομήτου Σούφτ (6 Μαρτίου 1892) μελετήθέντος ἀπ' εὐθείας καὶ φωτογραφηθέντος ὑπ' αὐτοῦ τὴν 4, 6 καὶ 7 Ἀπριλίου. Τὰ φωτογραφήματα ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ ἀγγλικῷ περιοδικῷ Knowledge καταδεικνύουσι δὲ μετὰ πάσης ἐπιληκτικῆς ταχύτητος μεταβάλλεται τὸ σχῆμα τῶν κομητῶν.

— Τὴν 14 Ἰουνίου ἐτελεσθησαν ἐν Παρισίοις τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐν ὁδῷ Στάελ νέου καταστήματος τῆς Διεθνούς Ἑταιρείας τῶν ἠλεκτρολόγων. Τῆς τελετῆς προήδρευεν ὁ ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας κ. Μενιέ, ἐξεφώνησε δὲ κατὰλληλον τῇ περιστάσει λόγον ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας κ. Raymond.

— Ὁ Ἀλφρέδος Φουγιέ ἐξέδοτο ἐν Παρισίοις ἐκ τῶν Καταστημάτων Ἀλιάν διτομον ψυχολογικὸν σύγγραμμα, ὑπὸ τὸν τίτλον Psychologie des idées fausses.

— ὑπὸ τοῦ I. D. Hooker ἐξεδόθη ἐν Λονδίνο ὁ πρῶτος τόμος τοῦ Index Kewensis, ἧτοι γενικοῦ πίνακος φυτολογικοῦ, περιέχοντος τὰς ὀνομασίας καὶ τὰς συνωνυμίας τῶν φυτῶν, συνταχθέντος δὲ ὑπὸ τοῦ Δαρβίν.

— Ὁ περιώνυμος ἐρευνητῆς Νάνσεν ἀνεγνώσθη ἐκ Χριστιανίας μετὰ συνοδείας πολυαριθμοῦ πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ νοτίου πόλου.

— Ὑπὸ τοῦ γάλλου ἱατροῦ Maljean ἀνεκλύσθη ἐσχάτως τὸ μικρόβιον τῆς δακτυλίδος. Εἶνε μικροσκοπικὸς ἀναερόβιος, καλλιευρούμενος ἐντὸς τῶν συνήθων ζωμῶν καλλιευγείας ἀπὸ 20⁰—38⁰ ἡ ἔγχυσις δὲ αὐτοῦ ἐπιφέρει τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐμβολιασμοῦ καὶ τὴν ἐπακαλουθῶσαν ἀσθέναν.

— Ὁ ἐν Μονάχῳ καθηγητῆς Ἐμμεριχ ἀνεκλύσθη ὅτι τὸ βακτηρίδιον τῆς γολέρας ἐπιφέρει δηλητηρίασιν ἀνάλογον πρὸς τὴν διὰ νιτροδίων ἀλάτων προξενουμένην, ἡ ὅποια παρουσιάζει συμπτώματα γολερικὰ ἐπὶ ζώων καὶ ἀνθρώπων.

Καλλιτεχνικά

Ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Αὐστρίας δεχθεῖσα τὸ ὑπὸ τοῦ διακρεπούς ὑδρογράφου Γαλλινῶ προσενηχθὲν αὐτῇ Λεύκωμα, περιέχον ὠραίας κενυραϊκὰς τοποθεσίας, ἀπέστειλεν αὐτῷ ὡς δῶρον ἀργυρῶν συσκευῆν καφεσοσίας μετὰ χρυσῶν τῶν αὐτοκρατορικῶν ἐμβλημάτων.

Μουσικά

Κατὰ τὸν ἐσχάτως τελεσθὲν τὰ μουσικὸν διαγωνισμὸν τοῦ Ὁδείου τῆς Ρώμης διεκρίθησαν καὶ δύο ἄλληλας μουσουργοὶ οἱ ἐκ Ζακύνθου κ. κ. Ἀγγελοσ Σαλούτσας καὶ Στέφανος Καραμαλίνης, ὁ μὲν δι' ὠραίου Βέλγ, εἰς τὸ ὅποιον ἀπενεμήθη βραβεῖον χρυσοῦν, ὁ δὲ διὰ ἐπιτυχολοῦ τοῦ Ρευβασμοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀπενεμήθη βραβεῖον ἀργυροῦν.